

דוח פעילות שנתי – יוני 2009-מאי 2010

2	במאבק על זכויות האדם – היום יותר מתמיד
4	הזכות לשוויון
6	שוויון לערבים אזרחי ישראל
8	תושבי הכפרים הבלתי מוכרים
9	הזכות לבריאות
11	הזכות לדיור נאות
12	זכויות עובדים ומובטלים
13	זכויות אדם בתהליכי הפרטה
13	הזכות לקיום בכבוד
14	חופש הביטוי
15	חופש המידע
16	זכויות בהליך הפלילי
18	הזכות לפרטיות
19	אזרחות ותושבות
20	
20	זכויות פליטים ומהגרי עבודה
21	העיר שחברע לה יחדיו: זכויות תושבי ירושלים המזרחית
23	זכויות האדם בשטחים הכבושים
26	גם כשהתותחים רועמים: המשפט ההומניטרי הבינלאומי
27	הציבור מוזמן: חינוך לזכויות האדם וקשר עם הציבור
31	הנהלה, צוות ומתנדבים
34	זוכרים את עדינה דורפמן

במאבק על זכויות האדם – היום יותר מתמיד

מצעד זכויות האדם הראשון

בשנה האחרונה התמודדנו מול אימים חדשים על הדמוקרטיה ועל זכויות האדם בישראל, כאלה שלא הכרנו בעבר. מתוך התחושה שקהילת זכויות האדם חייבת להשמיע קול משותף וברור, נולד באגודה הרעיון של מצעד זכויות האדם הראשון. ההכנות למצעד נמשכו חודשים ארוכים. יצרנו קשר עם עשרות ארגונים; הקמנו אתר אינטרנט מיוחד לנושא, תחת הכותרת "אין מצב", ובו עדכונים על ההכנות למצעד, רשימת הארגונים הצועדים פוסטים של פעילים וארגונים, ועוד; ודאגנו להפיץ את הידיעה ברשתות חברתיות, בבלוגים ובאתרים שונים.

העבודה הקשה השתלמה. ביום המצעד, 11 בדצמבר, יום לאחר יום זכויות האדם הבינלאומי, התכנסו בכיכר רבין בתל אביב כ-5,000 אישה ואיש, ביניהם פעילים של למעלה מ-100 ארגונים – של זכויות אדם, זכויות עובדים, נשים, מהגרים ופליטים, המיעוט הערבי, צדק חברתי, בעלי מוגבלויות, קהילת הלהט"ב, הפלסטינים בשטחים, ארגונים סביבתיים ועוד ועוד. המצעד, שזכה לסיקור נרחב בכלי התקשורת, הסתיים בעצרת מרגשת ברחבת מוזיאון תל אביב. בעצרת העניק נשיא האגודה, סמי מיכאל, את אות זכויות האדם על-שם אמיל גרינצוויץ לבני הזוג רות ופול קדר, ממייסדי ארגון זכויות האדם "יש דין", ולבני משפחתו של ניר כץ ז"ל, המדריך שנרצח ב"בר נוער" בתל אביב. הופיעו בהתנדבות להקת הדג נחש, עלמה זהר, סלאם אבו אמנה ומרב מיכאלי.

צילום: קרן מנור, אקטיביסטילס

המצעד בתקשורת:

"מפגן כוח למען זכויות האדם בישראל", ynet

"מצעדים רבים ידעה תל-אביב על מאה שנותיה - והבוקר מגיע בין החשובים שבהם, כשלרגל יום הזכויות הבינלאומי צועדים שוב אלפי בני אדם ברחובות העיר הלבנה", גל"צ

"3,000 בני אדם השתתפו היום במצעד זכויות האדם הראשון בישראל. תחת הכותרת "אין מצב" צעדו הומואים, פליטים, ערבים, מתנגדי המאגר הביומטרי ועוד רבים אחרים זה לצד זה", וואלה

זכויות אדם ודמוקרטיה

פעילות בנושא הדמוקרטיה תפסה השנה מקום מרכזי בסדר העדיפויות של האגודה. במסגרת האספה הכללית של חברי האגודה לשנת 2009, בחודש ספטמבר, ערכנו **פאנל בנושא סכנות אקטואליות לדמוקרטיה בישראל**. הדוח השנתי של האגודה על מצב זכויות האדם, "[תמונת מצב 2009](#)", התמקד בקשר בין זכויות אדם לדמוקרטיה, תחת הכותרת "זכויות אדם על תנאי, דמוקרטיה על תנאי". עם פרסומו בדצמבר יזמנו את ציון **שבוע זכויות האדם בכנסת**, בישיבת מליאה מיוחדת בחסות יו"ר הכנסת ובדיונים בוועדות בדגש על חשיבות השמירה על זכויות האדם בכל תחומי החיים כתנאי לדמוקרטיה ולחברה צודקת.

צילום: Emily Schneider

בחודשים האחרונים החל לפעול באגודה פרויקט מיוחד, שמטרתו יצירת **מאבק משותף של ארגוני החברה האזרחית לחיזוק ערכים דמוקרטיים בישראל**, והעלאת המודעות לשאלות של דמוקרטיה וזכויות אדם בתקשורת, בזירה הפוליטית, בזירה המשפטית ובציבור בישראל. במסגרת הפרויקט קיימנו אירוע מוצלח תחת הכותרת "[סיפורים מדמוקרטיה ישראלית](#)". כ-200 אישה ואיש הקשיבו לפאנל של דוברות ודוברים, ביניהם פרופ' נעמי חזן, נשיאת הקרן החדשה לישראל, שהביאו היבטים שונים של פגיעה בדמוקרטיה דרך מפגש אישי שלהם עם מתקפות או עם ניסיונות להשתקתם.

התנכלות לארגוני זכויות אדם

הכרזת האו"ם בדבר ההגנה על מגיני זכויות אדם, שנחתמה ב-9 בדצמבר 1998, מבקשת לעגן את זכויותיהם של פעילי זכויות האדם ולחייב את המדינות לכבד זכויות אלה. ההכרזה מגדירה מיהו פעיל/ת זכויות אדם, מהן סמכויותיו ומהן חובותיו, ומסדירה את היחסים ואת הזיקות בין הפעילים לבין המדינות. ההכרזה בדבר ההגנה על מגיני זכויות אדם מקבלת חשיבות מיוחדת לאור התופעות החמורות מהשנים האחרונות של התנכלות מצד השלטון בישראל לפעילות של מגיני זכויות אדם. לפיכך, פנתה האגודה למשרד המשפטים בבקשה לתרגם את ההכרזה לעברית. בעקבות הפניה תורגמה ההכרזה, [והתרגום מתפרסם באתר האינטרנט של המשרד](#).

פעולות נוספות של האגודה, יחד עם ארגונים עמיתים, לנוכח ההתקפות על ארגוני זכויות אדם כוללות:

- ביולי 2009 [פנינו לראש הממשלה, לשר הביטחון ולשר החוץ](#) ומחינו על הלחץ והדה-לגיטימציה של גורמים ממשלתיים כלפי ארגון שוברים שתיקה, בעקבות פרסום קובץ עדויות לוחמים על מבצע עופרת יצוקה.
- בחודש פברואר 2010, לאחר מסע השמצה של ארגון אם תרצו נגד הקרן החדשה לישראל ונגד נשיאת הקרן, פרופ' נעמי חזן, [פנינו לנשיא המדינה, לראש הממשלה וליו"ר הכנסת](#) בקריאה להגן על קולות שונים המחזקים את הדמוקרטיה הישראלית. האגודה גם הצהירה על תמיכתה בקרן החדשה לישראל ובפרופ' חזן.
- אנו פועלים נגד הצעת החוק בעניין מימון על ידי ישות מדינית זרה, שמטרתה לעשות דה לגיטימציה לארגונים הנתמכים, בין השאר, ע"י תרומות שמגיעות ממדינות זרות ולפגוע בפעילותם.

הזכות לשוויון

מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג באופן שוויוני בכל בני האדם, ללא הבדל דת, לאום, מוצא, מגדר, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית, השקפה פוליטית או מוגבלות. עם זאת, הזכות לשוויון עדיין אינה מעוגנת בחוק ברוב תחומי החיים, ודעות קדומות ואפליה עדיין רווחות בחברה הישראלית. האגודה לזכויות האזרח מקיימת פעילות חינוכית ענפה כדי להנחיל את התפיסה של שוויון וכבוד כלפי בני האדם בכלל, וכלפי אלה השייכים לקבוצות מיעוט בפרט. במקביל, האגודה פועלת בנחישות נגד אפליה על כל סוגיה, הן בידי רשויות המדינה והן בידי גופים פרטיים.

די לסלקציה

האגודה לזכויות האזרח פועלת נמרצות בכנסת ומול משרד לקידום תיקון ל"חוק איסור הפליה בשירותים, במוצרים ובכניסה למקומות ציבוריים". התיקון שיזמה האגודה נועד למנוע את ה"טריק" הידוע של מקומות בילוי, שמפלים מבלים מסוג מסוים או מצבע מסוים במתכונת "עוקפת חוק": במקום לומר מפורשות לאדם כי לא עבר את ה"סלקציה" בכניסה למקום בילוי, הם מניחים לו לחכות עד בוש, בעוד מבלים אחרים נכנסים. התיקון המוצע לחוק קובע כי מקום שאינו מכניס את מבקריו על פי סדר הגעתם באופן בלתי מוצדק, ייחשב כמקום המקיים אפליה אסורה, דבר שיקנה לנפגע את הזכות לתבוע פיצויים. הצעת החוק הונחה על ידי חברי הכנסת שלי יחימוביץ' (העבודה) ושלמה מולה (קדימה). היא זכתה לתמיכת הממשלה, ועברה בקריאה ראשונה. באתר האינטרנט של האגודה העלינו [דף מידע מקיף](#) בנושא.

אפליה בדיור

- בעקבות עתירת האגודה ובלחץ בית המשפט [הסכימה עיריית תל אביב](#) באוקטובר 2009 להוסיף לתנאי מכרז הקרקעות במתחם השוק הסיטונאי סעיף, המחייב את הזוכה לשווק את הדירות לכל המעוניין. המשמעות התקדימית: יזמים לא יורשו להתמודד במכרז על הקרקע המבוקשת אם מדיניות השיווק שלהם היא מפלה או סלקטיבית, בין אם מדובר בקבוצות רכישה דוגמת הקבוצה "להייטקיסטים בלבד", ובין אם מדובר בשיווק באמצעות קבלן.

- ביוני 2009 הגישה האגודה לבית המשפט לעניינים מינהליים בתל אביב-יפו [עתירה נגד מינהל מקרקעי ישראל](#). בעתירה נדרש המינהל שלא להחכיר מגרש במתחם שוק האתרוג בשכונת עג'מי ביפו לחברת

צילום: Emily Schneider

"באמונה", שזכתה במכרז על המגרש, שכן החברה מסרבת לאפשר לערבים או למי שאינו דתי לאומי (כהגדרתה) להתמודד על רכישת דירות במתחם המגורים שתקים. העתירה הוגשה בשם 25 תושבי יפו, ערבים ויהודים, ופעילים בקואליציית הארגונים והוועדות היפואים להגנה על הזכות לדיור, וכן בשם במקום - מתכננים למען זכויות תכנון, שומרי משפט - רבנים למען זכויות האדם והאגודה לזכויות האזרח. לאחר כמה שלבים של התדיינות משפטית דחה בית המשפט העליון את הערעור בנושא, שכן האדמה כבר נמכרה, אך אך הדגיש כי על מינהל מקרקעי ישראל למנוע אפליה בשיווק קרקעות המדינה.

- ועדות קבלה: נמשכת ההתדיינות בעתירה שהגישה התוכנית לזכויות אדם באוניברסיטת תל אביב בשם בני זוג, שנדחו על ידי ועדת הקבלה בהרחבה קהילתית ובשם האגודה לזכויות האזרח. במאי 2010, בעקבות החלטה חדשה שקיבלה מועצת מנהל מקרקעי ישראל בעניין הליכי קליטה והקצאת מגרשים למועמדים ביישובים קהילתיים, הגשנו עתירה מתוקנת. במקביל ניסינו להיאבק בעיגון ועדות הקבלה בחוק באמצעות [חוק מינהל מקרקעי ישראל](#) ובאמצעות [תיקון לחוק פקודת האגודות השיתופיות](#).

פעילות חינוכית וציבורית

ב-21.3 צוין ברחבי העולם היום הבינלאומי לביטול האפליה הגזעית. שלושים וארבע שנים אחרי שהעצרת הכללית של האו"ם הכריזה על היום הזה, הגזענות איננה תופעה היסטורית, אלא מהווה חלק מהיום יום שלנו כאזרחים בישראל. לקראת היום הבינלאומי לביטול האפליה הגזעית הפיחה מחלקת החינוך של האגודה [מערך שיעור בערבית ובערבית בנושא הגזענות](#). המערך מיועד למורות/ים, מדריכות/ים ומחנכות/ים, ומטרתו לסייע לתלמידים/ות להכיר את המושג ואת תופעת הגזענות בחברה הישראלית, תוך קישורים לחוויות מחיי היום-יום שלהם.

[מערך שיעור](#) חשוב נוסף הוכן על ידי מחלקת החינוך בעקבות הרצח של צעיר וצעירה בבית אגודת הלהט"ב (לסביות, הומואים, בייסקסואלים וטרנסג'נדרס) בקיץ 2009. מטרת המערך הן לחשוף את התלמידים לאפליה כלפי להט"ב, ולאנתגרים ולפחדים שמציבה הקהילה הגאה בפני שאר החברה, ולסייע ביצירת מחויבות לשוויון ללא קשר לנטייה מינית ולזהות מגדרית. המערך פורסם בעברית ובערבית.

קבוצת נשים למען שינוי לטובה

"קבוצת נשים למען שינוי לטובה" הוקמה ב-2006 על ידי נשים מכפר קאסם, במסגרת עמותת מחויבות לשלום ולצדק חברתי. מטרתה להיאבק באפליה ובגזענות כלפי אנשים שחורים בתוך כפר קאסם בפרט, ובתוך החברה הפלסטינית בישראל בכלל. במרס 2009 השתלבה הקבוצה בפעילות מחלקת החינוך של האגודה לזכויות האזרח, לאחר שעברה תהליך ארוך ומרתק של לימוד והעצמה, ואף הצליחה במאמצים רבים לגייס את תמיכת הגברים בקהילה השחורה.

בשנה האחרונה הצטרפה לפעילות גם קבוצת נערות. הקבוצה המאוחדת עברה השתלמות בנושא זכויות אדם, בליווי מנחה מקצועית, וכן סדנה בנושא מיומנויות הנחיה. במהלך השנה הצליחה הקבוצה להשיג רבים מהיעדים שהציבה לעצמה, באמצעות פעילות חינוכית והסברתית: בין היתר, הופץ לכל בתי הספר בארץ [מערך שיעור בערבית ובערבית](#), שכתבה רכזת הקבוצה לרגל היום הבינלאומי נגד הגזענות, וחברות מהקבוצה העבירו

צילום: לילך בר

אותו למועצת התלמידים בבית ספר היסודי אלגזאלי בכפר קאסם; חברות הקבוצה העבירו גם **סדנאות בנושא גזענות** לתלמידי כיתות ח' של חטיבת הביניים אבן סינא בכפר. הקבוצה הכינה **פוסטר וגלויות** בנושא השוויון, שהתבססו על ציורי ילדים שחורים מהכפר, ופתחה דף בפייסבוק, המציג את פעילותה ונערכים בו דיונים על בעיית הגזענות בחברה הפלסטינית. חברות הקבוצה משתתפות בסדנת תיאטרון קהילתי במטרה לקבל כלים נוספים להעברת המסר, וכן השתתפו בסרט קצר – "גם אנחנו גזעניים" – שצילמו תלמידות תיכון מבית ספר בנצרת ומתאר את הגזענות כלפי השחורים בחברה הפלסטינית בישראל.

שוויון בהקצאת משאבים ברשות מקומית

מזה שנים מעבירה המועצה האזורית מנשה כספים לוועדים המקומיים של הישובים שבתחומה על פי אחוז מהארנונה הנגבית בפועל בכל יישוב, וללא כל יחס למספר התושבים ביישוב ולצרכיהם. הקצאת משאבים על פי אמת מידה זו מפלה ופוגעת בזכות לשוויון ובצדק החלוקתי. [האגודה עתרה לבית המשפט לעניינים מנהליים בחיפה](#) בבקשה לבטל את הסעיפים המאפשרים הקצאת משאבים לא שוויונית, ולחייב את המועצה לקבוע אמות מידה שוויוניות לחלוקת כספי הארנונה לישובים שבתחומה. העתירה תלויה ועומדת.

שוויון לערבים אזרחי ישראל

אמור לי מי אתה ואומר לך איפה תטופל

במשך שנים התקיימה בלשכת משרד הפנים בבאר שבע הפרדה פיזית בין מבקשי מעמד ערבים לבין מי שאינם ערבים. מבקשי המעמד שאינם ערבים – כגון מהגרי עבודה או קרובי משפחה של עולים – התקבלו באולם המרווח והמואר של מחלקת האשרות; מבקשי המעמד הערבים, ובהם בדואים מכל רחבי הנגב, המתינו במסדרון צר וחסר חלונות, והתקבלו בחדר הביטחון האטום של הלשכה. יתרה מזאת, מבקשי מעמד ערבים מכל רחבי הדרום הפונו רק ללשכה באר-שבע, ולא יכלו לקבל שירות בלשכות האחרות שבדרום, דבר שהגביר את העומס ואת הצפיפות.

בעקבות [עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבניצ](#), מתקבלים כיום כל מבקשי המעמד באולם האשרות, ללא הפרדה. בהוראת בג"ץ, משרד הפנים גיבש נוהל חדש לקליטת בקשות לקבלת מעמד בלשכות בכל רחבי הארץ, שאינו מפריד בין הפונים על פי מוצאם. כמו כן יכולים מבקשי מעמד לקבל שירות בכל הלשכות, ולא רק בלשכת באר שבע.

בתמונות: מימין: אולם מחלקת האשרות בלשכה בבאר-שבע, שבו ניתנו שירותים למבקשי מעמד שאינם ערבים משמאל: המסדרון הצר בלשכה בבאר-שבע, ובמרכזו הדלת לחדר האטום, שם התקבלו מבקשי המעמד הערבים. צילום: עודד פלר

רישיון לחיות בכבוד

בניה ללא היתר ביישובים הערבים בישראל נעשית בדרך כלל בלית ברירה: בהעדרן של תוכניות מתאר העונות על צורכי התושבים ומאפשרות קבלת היתר ובניה חוקית, נאלץ האזרח הערבי לבנות ללא היתר כדי לממש את זכותו הבסיסית לקורת גג. בינואר 2010 הגישה האגודה לוועדת הפנים והסביבה בכנסת נייר עמדה בנושא הריסת בתים ביישובים ערבים ובשכונות ערביות בערים מעורבות. במסמך עמדה האגודה על פגיעתה של מדיניות זו בזכויות יסוד מוגנות של האזרחים הערבים; על חוסר הצדק, התכלית והתועלת של מדיניות זו במציאות שבה המדינה ורשויות התכנון אינן מספקות פתרונות דיור ראויים ותשתית תכנונית שתאפשר בניה חוקית; ועל המדיניות הראויה להתמודדות עם סוגיית הבניה ללא היתר ביישובים הערבים.

לציון יום האדמה בחודש מרץ 2010 השיקה האגודה קמפיין נרחב בנושא, שכונן בעיקר לאוכלוסייה הערבית. במסגרת הקמפיין הופק סרט וידאו קצר, "רישיון לחיות בכבוד", בבימויו של יוסי יעקב. הסרט מתאר, באמצעות סיפוריהם האישיים של תושבים ממגד אלכרום שבתיהם נהרסו או עומדים בסכנת הריסה, את אפליית האזרחים הערבים בתחום התכנון והדיור. מחלקת החינוך באגודה פיתחה [ערכה חינוכית](#) בנושא, בעברית ובערבית, המתבססת על הסרטון וכוללת מגוון חומרים חינוכיים – מבואות, פעילויות, מאמרים ומצגת. כמו כן הפיקה האגודה קמפיין אינטרנטי, תחת הכותרת "זכותי לבנות – זכותו של בני", שפורסם באתרים מובילים בשפה הערבית. הקמפיין נועד בין היתר לחזק את החיבור של האגודה לזכויות האזרח עם האוכלוסייה הערבית, כחלק מהמאמצים שמשקיעה האגודה להעלאת האמינות והנראות שלה בציבור הערבי.

נקודת השיא של הקמפיין היתה **כנס במג'ד אלכרום**, בהשתתפות אנשי מקצוע, מתכננים, ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בישראל, ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות ונציגי ועדים מקומיים. בכנס הוקרן הסרטון, הושקה הערכה החינוכית, והתקיימו פאנלים שעסקו **בדרכי התמודדות עם מדיניות התכנון המפלה ועם מדיניות הריסות בתים** בכלים ציבוריים, משפטיים-תכנוניים וחינוכיים. לפני הכנס ערכה האגודה

סיור במג'ד אלכרום לאנשי תקשורת בערבית מישראל ומחו"ל, במהלכו נפגשו אנשי התקשורת עם תושבים מהכפר, ביניהם בעלי בתים שנועדו להריסה. העבודה עם התקשורת הוכיחה את עצמה, והכנס סוקר בתקשורת בערבית בישראל ובעולם.

"הכפר שלנו, מלפני 20 שנה השטח של הבניה לא זז מטר אחד, לא הרחיבו אותו מטר אחד. אז היינו אז 5,000 נפשות, עכשיו 15,000 נפשות, איפה אנחנו נלך?" מוחמד מנאע, תושב מג'ד אלכרום, בסרטון "[רישיון לחיות בכבוד](#)" שהפיקה האגודה

אזרחים אינם אויבים

צילום: קרן מנור, אקטיביסטיילס

אירועי אוקטובר 2000 נחשבים לאחד הצמתים המרכזיים והמעצבים בחברה בישראל בהקשר של יחסי יהודים-ערבים. אך יחסי יהודים וערבים בישראל, ובמיוחד מקרים מכוננים כמו אירועי אוקטובר 2000, כמעט ולא מדוברים במסגרות חינוכיות. לקראת ציון תשע שנים לאירועי אוקטובר הציעה השנה מחלקת החינוך של האגודה למורים ולמורות, וכן למדריכים ולמדריכות בתנועות נוער, [מערך שיעור](#) שמאפשר לבני נוער להכיר את הרקע לאירועי אוקטובר ואת ההשלכות שלהם, בתוך קונטקסט מורכב של זכויות אדם. המערך מציע מגוון מתודות, ביניהן שימוש בנרטיבים שמיוצגים על ידי ילד ערבי וילד יהודי, הממחישים את המתחים הנוגעים לאירועים אלה ולסוגיות הרחבות יותר של שוויון, אפליה וגזענות בישראל.

לציון תשע שנים לאירועי אוקטובר פרסמה האגודה גם [נייר עמדה](#), המתריע כי צמרת ההנהגה בישראל מובילה ומעודדת גזענות כלפי אזרחים ערבים. בנייר העמדה סוקרת האגודה רשימה מדאיגה של יוזמות חקיקה, יוזמות ממשלתיות והתבטאויות מפי בכירים מהשנה החולפת – כולן נוגעות להצגתו של המיעוט הערבי כאויב מסוכן, לפגיעה בזכויותיו ולדחיקתו אל מחוץ לגבולות השיח הפוליטי הלגיטימי.

תושבי הכפרים הבלתי מוכרים

גן ילדים ברכמה

רכמה הוא כפר בלתי-מוכר המונה למעלה מאלף תושבים, ונמצא בתוך שטח השיפוט של המועצה המקומית ירוחם. בכפר יש כ-120 ילדים בגילאי 3-6, שאינם נמצאים במסגרת חינוכית להם זכאים על פי החוק בשל היעדר גן נגיש: בכפר אין גן ילדים, והגנים הקיימים באזור מרוחקים ומחייבים הסעות. במרץ 2009 הגישו תושבים בדווים ויהודים מרכמה ומירוחם, יחד עם האגודה לזכויות האזרח ועמותת מחויבות לשלום ולצדק חברתי, [עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים בבאר שבע](#), בדרישה להקים גן ילדים עבור ילדי הכפר.

במאי 2010 ניתן פסק הדין: בית המשפט פסק כי משרד החינוך ומועצת ירוחם מפירים את חוק לימוד חובה, היות שהפיתרון שהם מציעים לילדים בגיל הרך אינו מספק. לפיכך קבע, כי משרד החינוך ומועצת ירוחם חייבים לדאוג להקמת גני ילדים לכל הילדים הבדואים בגילאי 3-4 המתגוררים בתחום השיפוט של ירוחם.

רכמה: גן ילדים מאולתר, שנהרס.
צילום: קארין זאוי

מחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח.

קבוצת "מרקם אזורי" – קבוצת תושבים מירוחם הפועלת בשיתוף פעולה עם הקהילה הבדווית השכנה למען הכרה ושיפור תנאי המחיה של רכמה, עוקבת אחר יישומו של פסק הדין. הקבוצה, שהוקמה והופעלה על ידי עמותת מחויבות לשלום ולצדק חברתי, פועלת החל מחודש מרס 2009 במסגרת

בחירות באבו בסמה

המועצה האזורית אבו בסמה הוקמה ב-2003, בעקבות מאבק ממושך של התושבים הערבים הבדווים בנגב להכרה בכפריהם. בתחום שיפוטה נכללים עשרה יישובים כפריים שבהם כ-30,000 תושבים, והיא מספקת שירותי חינוך, רווחה והגנת הסביבה לכ-40,000 תושבים נוספים מהכפרים הלא-מוכרים הסמוכים.

חוק המועצות האזוריות קובע כי בחירות ראשונות למועצה אזורית חדשה תתקיימנה בתוך ארבע שנים ממועד כינונה, ובנסיבות חריגות יוכל שר הפנים לדחות אותן בשנתיים לכל היותר. למרות זאת, לקראת סיום תקופת ארבע השנים לא עמד משרד הפנים בחובותיו החוקיות ולא נערך לקיום בחירות במועצה, ותחת זאת פעל לדחיות חוזרות ונשנות שלהן. משרד הפנים לעשות ופעל לקידום תיקון לחוק, המאפשר לו לדחות את קיום הבחירות ללא הגבלת זמן. התיקון לחוק, שהתקבל בנובמבר 2009, מנוסח אמנם בלשון כללית, אולם ברור כי מטרתו העיקרית היא לדחות את קיום הבחירות באבו בסמה, וכך לשלול מתושביה את זכות היסוד לבחור ולהיבחר. כיום, שבע שנים לאחר הקמתה, מנוהלת המועצה האזורית אבו בסמה על ידי פקיד ממונה מטעם משרד הפנים, ולא על ידי גוף נבחר.

[האגודה לזכויות האזרח וארגון עדאלה עתרו לבג"ץ](#) בדרישה לבטל את התיקון לחוק ולהורות לשר הפנים להודיע על קיום בחירות דמוקרטיות במועצה בהקדם האפשרי. מלבד העובדה שהצעת החוק היא בלתי חוקתית בעליל ומהווה תקדים מסוכן המאיים על הדמוקרטיה, עולה ממנה ניחוח גזעני ומתנשא, המשקף התייחסות של רשויות המדינה אל האוכלוסייה הערבית הבדווית כאל קבוצה שאיננה מסוגלת לנהל את ענייניה בעצמה, וודאי שלא להשתתף במשחק הדמוקרטי, השמור ליהודים בלבד. העתירה תלויה ועומדת.

סליחה, אתם מפריעים לכביש

בספטמבר 2009 החליטה המועצה הארצית לתכנון ובניה לאשר את הרחבת כביש חוצה ישראל דרומה. ההחלטה התעלמה מקיומם של שמונה כפרים בדווים בלתי-מוכרים, שחלקם קיים עוד מלפני קום המדינה, בתוואי המוצע, ומכך שהתוואי המוצע עובר גם בשטחם של ישובים בדווים מוכרים. כתוצאה מההחלטה **צפויים מעל 3,000 בני אדם להיעקר מבתיהם ללא פתרונות דיור חלופי ותעסוקה**. 600 מבנים, בהם מבני ציבור וקהילה, עתידים להיהרס.

במאי 2010 [עתרה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ](#) בבקשה לבטל את התוכנית להרחבת הכביש בתוואי המוצע. בעתירה נטען בין היתר, כי לא התקיים הדיון הנדרש על הפגיעה בתושבים הבדואים בתוואי בו אמור הכביש לעבור. כן נטען כי התוכנית אינה עולה בקנה אחד עם המלצות ועדת גולדברג להכיר בישובים הבדואים במקום הימצאם, והיא תציב עובדות בשטח שיסכלו מציאת פתרונות הולמים לאוכלוסיית הכפרים הבלתי מוכרים. העתירה תלויה ועומדת.

הזכות לבריאות

למען השן

שירותי בריאות השן ברובם אינם כלולים בסל שירותי הבריאות הממלכתי ומימונם מוטל על האזרחים. זאת, על אף שבריאות הפה והשיניים מהווה חלק בלתי-נפרד מבריאות האדם. כתוצאה מכך, השירותים זמינים רק למי שהפרוטה בכיסו. תחלואת השן בישראל גבוהה ביחס למדינות מפותחות אחרות, והפערים בתחלואה בין בעלי הכנסה גבוהה לבעלי הכנסה נמוכה ובינונית גדולים.

האגודה לזכויות האזרח היא חברה פעילה ב**קואליציה לרפואת שיניים ציבורית**, הפועלת להכללת טיפולי השיניים בסל הבריאות הממלכתי. הקואליציה תמכה ביוזמן ליצמן לכוון שירותי שיניים ציבוריים לילדים כבר בשנה הקרובה, ואף תמכה בהחלטת הממשלה להקצות למימון טיפולי שיניים לילדים 65 מיליון ש"ח שיועדו לעדכון סל השירותים; האגודה, רופאים לזכויות אדם ומרכז אדוה הצטרפו כידיד בית המשפט (באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב) לצד הממשלה בהתנגדות לעתירות שהוגשו בתביעה לבטל את החלטת הממשלה. בית המשפט אמנם פסק שהחלטת הממשלה בטלה, אך זאת מסיבות הקשורות לנהלי חקיקה, אשר הממשלה מיהרה ותיקנה.

התוצאה היא שמתחילת יולי 2010 החלו ילדים עד גיל 8 לקבל שירותי שיניים ציבוריים - לראשונה מאז קום מדינת ישראל ומאז כינון חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

לצמצם היום את פערי המחר

חמישה ארגוני זכויות אדם, ביניהם האגודה לזכויות האזרח, פרסמו נייר עמדה שבו נסקרים פערים משמעותיים במדדי בריאות שונים בין יהודים לערבים, בין יהודים ותיקים לעולי אתיופיה, ובקרב קבוצות אלו - בין פרטים המקבלים קצבאות קיום מהמוסד לביטוח לאומי לאלו שאינם מקבלים אותן. במסמך מציעים הארגונים למשרד הבריאות ולממשלת ישראל עקרונות בסיסי ומתווה אופרטיבי לתוכנית לאומית לצמצום פערים בבריאות ובשירותי בריאות, בהתאם לעקרונות של "צדק, שוויון ועזרה הדדית" שעליהם מושתת חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

נייר העמדה הוא בבחינת "יריית הפתיחה" בפרויקט ארוך טווח, מתוך הכרה בכך שהנושא המורכב מצריך התייחסות רחבה ושיתוף פעולה של גורמים ציבוריים שונים, ובהם האוצר, רשויות מקומיות ואחרים, יחד עם

משרד הבריאות. מטרת הפרויקט לשכנע את ממשלת ישראל, באמצעות לחץ ציבורי ממוקד, כי הגיע הזמן לעבור מדיבורים למעשים ולקבוע תוכנית ממשלתית כוללת רב-שנתית, שתכלול גם יעדים כמותיים קונקרטיים של צמצום פערים במדדי בריאות.

ביטוחים משלימים

הביטוחים המשלימים של קופות החולים מעניקים למבוטחים שידם משגת טיפולים ותרופות שאינם כלולים בסל. ביטוחים אלה אינם מציעים פתרון לכלל התושבים; מטבע הדברים, מי שאינם מבוטחים בביטוח משלים הם האוכלוסיות המוחלשות ביותר, ושיעורם נמדד בכחמישית מהאוכלוסייה.

האגודה, מרכז אדוה ורופאים לזכויות אדם [פנו למשרד הבריאות ולמפקח על הביטוח במשרד האוצר](#), לאחר שקופות החולים מכבי והכללית החלו להציע לחברי הרבדים היוקרתיים של הביטוח המשלים פוליסה מועדפת של חברות ביטוח פרטיות, ובהן כיסוי זול יחסית לתרופות מצילות ומאריכות חיים. זאת בניגוד לתיקון לחוק ביטוח בריאות ממלכתי שעבר בכנסת בשנת 2007, ואסר על קופות החולים לשווק למבוטחי ה"משלימים" תרופות כאלה, בשל הנזק ארוך-הטווח שתכנית כזו עשויה לגרום למערכת הבריאות הציבורית.

בעקבות פניית הארגונים הוציא המפקח על הביטוח הוראות ברורות שאוסרות על הצעת ביטוחים כאלה רק לחלק מהמבוטחים של חלק מהקופות. קופות החולים הפסיקו לפרסם את תוכניות הביטוח הפרטי באתריהן, וחברות הביטוח הפרטיות מציעות כעת את הפוליסה לכלל מבוטחי כל הקופות (אם כי ייתכן שעדיין מתקיימת העדפה כלשהי לחברי חלק מהמשלימים). במקביל פועלים הארגונים **לקידום חקיקה שתאפשר עדכון קבוע של סל הבריאות בשיעור 2% בשנה** - הפתרון הראוי להתמודדות עם מחסור בתרופות ובטכנולוגיות חדישות בסל, שישרת את כלל האוכלוסייה ולא רק את מי שידו משגת לרכוש ביטוחים משלימים.

קפיטציה – הכסף יכול לצמצם פערים?

באוקטובר 2008 הגישה האגודה לזכויות האזרח [נייר עמדה](#) לוועדה הממשלתית שמונתה לדון בשינוי הנוסחה שעל פיה מקבלות קופות החולים כסף מהממשלה ("נוסחת הקפיטציה"). האגודה הציעה לקבל את המלצותיו

צילום: קרן מנור, אקטיביסטילס

של פרופ' גבי בן-נון, לשעבר סמנכ"ל לכלכלה וביטוח בריאות במשרד הבריאות, ולפיהן יקבלו הקופות יותר כסף על מבוטחים עניים (מקבלי קצבאות) או על מבוטחים החיים בישובי הפריפריה העניים. בתחילת 2010 פורסמו המלצות הוועדה: [הוועדה קיבלה את הצעת האגודה](#) והמליצה להכניס לנוסחת הקפיטציה כבר בשנה הקרובה מפתח יישובים, שלפיו הקופות יקבלו יותר כסף עבור מבוטחים תושבי הפריפריה הענייה. עם זאת, המלצת הוועדה חסרה בחינה של ההשקעה **בפועל** של הקופה בתושבי הפריפריה בעקבות שינוי נוסחת הקפיטציה.

צעד זה הוא קטן יחסית ומתנהל בשקט יחסי, אך יכול להתברר כצעד חשוב בדרך לצמצום פערים. האגודה תמשיך בעבודה על הנושא במטרה להביא להקצאת התקציבים הנדרשים למימוש המלצות הוועדה הממשלתית.

פעילות במסגרת הקואליציה לקידום דיור בהישג יד בישראל

במסגרת [הקואליציה לדיור בר השגה בישראל](#) המונה גופים חברתיים ואקדמיים ואנשי מקצוע בתחום המשפט והתכנון, פועלת האגודה לזכויות האזרח לקידום מודעות ציבורית למצוקת הדיור במדינה ולזכותו של כל אדם לדיור נאות ובהישג יד. האגודה פועלת בין השאר על ידי פניות ופגישות עם בכירים במשרד השיכון ועם ראשי עיריות בערים הגדולות, והכנסת המושג "דיור בהישג יד" לשיח של אנשי המקצוע ושל בעלי תפקידים רלבנטיים ובציבור הרחב. במסגרת פעילותה ארגנה האגודה במאי 2010 בשיתוף עם הקואליציה [כנס שכותרו "קידום דיור בר השגה בישראל- למה, איך ולמי?"](#). בכנס השתתפו מעל 250 משפטנים, מומחים בתחום תכנון ובנייה, אנשי אקדמיה, אנשי ציבור ופעילים חברתיים, שחברו יחד כדי לדון במכשולים ובפתרונות לקידום דיור בר השגה בישראל. בימים שלפני הכנס השיקה הקואליציה, בשיתוף עם [הטלוויזיה החברתית](#), [סרטון וידאו](#) הסוקר את האתגרים בפניהם ניצבים אזרחים מרקעים שונים בהקשר לדיור בר השגה בערים ירושלים, יפו וטירת הכרמל, כמו גם את עבודתם של ארגונים שונים בתמיכה בדיור בר השגה.

החלפת דירה בדיור הציבורי

משרד השיכון מעניק לדיירים בדיור הציבורי זכות לעבור לדירה אחרת כתוצאה מ"מצוקה רפואית". אלא שהוא כולל תחת המונח "מצוקה רפואית" רק מגבלה פיזית, ואינו מכיר במוגבלות נפשית כעילה רפואית להחלפת דירה. כך, סירב משרד השיכון להחליף דירה לאישה תושבת אשקלון, שלקתה בהפרעה פוסט-טראומטית ובדיכאון קשה לאחר שנפגעה מטיל גראד שנחת בסמוך למקום הימצאה. זאת למרות שפסיכיאטרים שבדקו אותה קבעו בצורה נחרצת, כי יש להרחיקה מגורם הפגיעה ולשנות את מקום מגוריה.

האגודה הגישה בשם ר' ובן זוגה [עתירה לבית משפט לעניינים מינהליים בירושלים](#). בעתירה נטען כי החלטת משרד השיכון סותרת את הוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, וכי יש לאפשר למשפחה לעבור לדירה חלופית באזור המרכז. כמו כן דרשנו לתקן את הנוהל, כך שלא תהיה אפליה פסולה בין אנשים עם מוגבלות פיזית לבין אנשים עם מוגבלות נפשית. העתירה תלויה ועומדת.

מאבק ברפורמה בחוק התכנון והבניה

האגודה לזכויות האזרח חברה במטה לתכנון אחראי, המשלב מעל 20 ארגוני חברה וסביבה המתנגדים לרפורמה בחוק התכנון והבניה. בפעילותה במסגרת המטה מבקשת האגודה להדגיש את חשיבות התכנון לקיום חברה צודקת ושוויונית, המכבדת זכויות אדם: תכנון טוב יכול לקדם שוויון, נגישות, לתרום לצמצום פערים, לקידום אוכלוסיות מוחלשות ולצמיחה שתורגש בקרב כל שכבות האוכלוסייה. תכנון רע יוביל להדרה חברתית, יבסס ריכוזי עוני ואבטלה, יגביר את האפליה, יצור מחסור בדיור בר-השגה ויגרום לנזקים נוספים שאת מחירם הגבוה ישלם הציבור עוד שנים רבות לאחר מכן. ארגוני המטה לתכנון אחראי הגישו לראש הממשלה [מסמך הסתייגויות](#) מהצעת החוק. במרץ 2010 ארגן המטה, בשיתוף השדולה החברתית-סביבתית, בכנסת [כנס בכנסת](#) שעסק בהיבטים החברתיים והסביבתיים של הרפורמה ובשיתוף הציבור. את הכנס פתח יו"ר הכנסת, והשתתפו בו שני שרים וכ-20 ח"כים ממגוון סיעות. אנו ממשיכים לפעול באופן אינטנסיבי בכנסת כדי להכניס שינויים חשובים בתזכיר החוק.

חסרי בית

בחודש מאי 2009 פרסמו האגודה לזכויות האזרח והתוכנית למשפט ורווחה באוניברסיטת תל אביב **נייר עמדה**

צילום: פלביה דיסגני

ראשון מסוגו, הוסקר את **המדיניות הקיימת כלפי חסרי הבית בישראל**. בנייר הוצגו הבעיות המרכזיות שבגינן מופרות זכויות האדם של חסרי הבית, והצעות לגיבוש מדיניות חדשה. השנה, בהמשך לנייר עמדה זה, התמקדה האגודה בפעילות ליישום **ההמלצות** שהובאו בו. הפעילות כללה בין השאר עבודה מול צוות ההפקה של התוכנית "שתולים" בערוץ 2, שהקדישה בתחילת אפריל 2010 פרק לנושא חסרי הבית. תחקיר התוכנית התבסס על נייר העמדה של האגודה ועל הדרכה שקיבל צוות ההפקה מנציגי האגודה על הנושאים אותם ראוי לבדוק מול משרד הרווחה ומשרד השיכון.

בעקבות התוכנית והפניות למשרדי הממשלה, החל מאפריל 2010 הוארכה תקופת הזכאות לסיוע של מי שמוגדרים כ"דרי רחוב" ל-48 חודשים במקום 24. בנוסף הוחלט על הגדלת הסיוע בשנתיים הראשונות ל-1,170 נח לחודש, ועל ביטול התנאי של 30 ימי שהיה ברחוב כתנאי לקבלת הסיוע. את הסיוע מממשים כמה מאות אנשים מידי שנה.

זכויות עובדים ומובטלים

תוכנית ויסקונסין

באפריל 2010 הגישה האגודה **עתירה לבג"ץ**, יחד עם עוד ארבעה ארגוני זכויות אדם וצדק חברתי, בדרישה לבטל את תכנית ויסקונסין, או לחלופין את מסירת הסמכויות השלטוניות שנעשתה במסגרתה לחברות למטרות רווח. העתירה היתה צעד נוסף במאבק מתמשך בתוכנית ויסקונסין על גלגוליה השונים, מאבק שקיימנו יחד עם הארגונים העותרים – סאוט אלעאמל, סינגור קהילתי, הקשת הדמוקרטית המזרחית ושומרי משפט – רבנים למען זכויות האדם, ועם עמותת מחויבות לשלום ולצדק חברתי, שלימים השתלבה באגודה לזכויות האזרח. (ראו למשל **פניה לחייכים** מדצמבר 2009, ואת נייר העמדה "**לא אדוני השר**" שהפיקו הארגונים ומפרט את כשלי התוכנית).

מפגינים נגד תוכנית ויסקונסין.

צילום: תמי גרוס

חמש שנות המאבק נשאו פרי: מספר ימים לאחר הגשת העתירה הודיעה המדינה שהתוכנית לא תוארך, לאחר שוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, ובראשה ח"כ חיים כץ, סירבה לדון בהארכת התוכנית עקב הביקורת הרבה שהוטחה כלפיה.

המאבק לא תם. בכוונת הממשלה להציג תכנית אחרת, ואנו מצויים בפניה את העקרונות שצריכים לעמוד בבסיס תכנית כזו: תכנית שעיקרה הושטת יד ולא סנקציות, שבבסיסה הזכות לעבוד לצדה של הזכות לקיום בכבוד, ושהיא באחריות ובביצוע ממשלתי. זו העת בה המדינה יכולה להושיט יד אמיתית לעניי ישראל, לתקצב כראוי את השירות הציבורי, לתת שירותים תומכי-עבודה, ליצור משרות ראויות ולאפשר לאלפי עניים קיום בכבוד.

זכויות אדם בתהליכי הפרטה

בשני העשורים האחרונים אנו עדים להאצה של תהליכי ההפרטה במשק הישראלי. בשנים האחרונות החלה ההפרטה לזלוג גם לכיוון השירותים החברתיים ומוסדות אכיפת החוק. האגודה פועלת במטרה לשלב שיקולים של זכויות אדם בתהליכי הפרטה כמו גם בשיח הציבורי המתנהל בנושא, ולצמצם את הפגיעה בזכויות אדם במסגרת הפרטות שבוצעו או שנמצאות בתהליך ביצוע. בין הנושאים הרבים שבהם עסקנו בשנה החולפת:

- הכנו פרק על הפרטה בסדנה לעובדים סוציאליים, שנערכת על ידי מחלקת החינוך.
- הפרטת שירותי התרגום ברשויות המדינה: פעלנו במספר מישורים בעקבות פרסום מרכז לתרגום במשרדי הממשלה ובתי המשפט. נוכח בעיות קשות שהיו בעבר עם שירותי התרגום המופרטים בבתי המשפט, עליהן התרענו, קיימנו מגעים עם כל הגורמים המעורבים בנוגע להיערכות לפיקוח על שירותי התרגום בעקבות המרכז החדש. כן פנינו למנכ"ל משרד הבריאות לברר כיצד נערכת מערכת הבריאות לאספקת שירותי תרגום.
- הפרטת שירותי בריאות לתלמיד: הגשנו בקשה להצטרף כידיד בית משפט לדין בבניין. הבקשה התמקדה בחובת המדינה כרגולטור במקרים שבהם היא מפריטה שירותים חברתיים, ובוודאי שירות חיוני כעזרה ראשונה לתלמיד (בג"ץ דחה את העתירה שבמסגרתה הוגשה הבקשה, כך שהבקשה נדחתה אף היא).
- הגנה על מאגרי מידע ציבוריים בהפרטה: אנו מנהלים התכתבויות עם זכיינים של רשם החברות ועם בעלי רישיון להספקת נתוני אשראי בקשר לביצוע עיבודי מידע, החורגים מהמטרות שלשמן נתנה להם גישה למאגר המידע של רשם החברות. כן פנינו לרשם מאגרי המידע ולרשם החברות בדרישה לקבל מידע על פעולותיהם בעניין.
- הפרטה בחינוך: האגודה שותפה בקואליציית גופים וארגונים, שיזמו תוכנית המשפט בשירות הקהילה באוניברסיטת תל אביב והקליניקה לזכויות בחינוך במרכז האקדמי למשפט ולעסקים, הפועלת נגד תכניתו של משרד החינוך להרחיב את מספר שעות התל"ן (תכנית לימודים נוספת, הממומנת בכספי ההורים). הארגונים פנו לשר החינוך והתריעו כי התוכנית תגרום להרחבת הפערים בחברה, להפליה בין ילדים על בסיס סוציו-אקונומי, וכן תפגע במעמד המורים. האגודה פנתה לשר גם בעניין אפשרותם של בתי ספר ממלכתיים לגייס כספים ממקורות מימון עצמאיים – אפשרות הפוגעת בשוויון בחינוך הציבורי.

הזכות לקיום בכבוד

חברה אחרת אפשרית

האגודה לזכויות האזרח חברה בקואליציה חברתית אזרחית של יותר מ-40 ארגונים הקרויה "חברה אחרת אפשרית". מטרת הקואליציה לקדם רעיונות של צדק ושוויון בתוך תקציב המדינה, ולעורר מודעות בקרב מקבלי החלטות, עיתונאים, אנשי עסקים, מובילי דעת קהל והציבור הרחב להקצאת תקציבים שאינה לוקחת בחשבון את מספרם העולה של ישראלים מעוטי יכולת.

לקראת תקציב המדינה 2009-2010 יזמה "חברה אחרת אפשרית" מגוון פעילויות ציבוריות. הקואליציה הציגה בפני קובעי המדיניות נייר עמדה שכותרו "עקרונות לתקציב ראוי והוגן", הממפה דרכים להבטחת השמירה על קשת רחבה של זכויות אדם בעת בניית התקציב. ביולי 2009 קיימה הקואליציה אירוע ציבורי בשוק מחנה יהודה בירושלים בשיתוף התאחדות הסוחרים בשוק, ובו הקימו פעילי הקואליציה דוכנים וחילקו חולצות ועלוני הסברה. כמו כן הופץ באינטרנט סרטון פלאש, ששימש קריאה לפעולה למאבק על תקציב צודק.

שתוק, או שאני תובע: תביעה כנשק אסטרטגי

בשנים האחרונות גוברת התופעה של תביעות דיבה, המוגשות בתגובה להתבטאות במסגרת יכוח ציבורי, ומטרתן להרתיע ולהפחיד - להרתיע את הנתבע/ת ואחרים מלהשתתף בוויכוח המסוים, בקונפליקטים אחרים עם התובע או בשיח ציבורי באופן כללי. בארצות הברית כבר זכתה טקטיקת הפחדה זו לכינוי - SLAPP - Strategic Litigation Against Public Participation - ונקבעו חוקים שיאפשרו לזהות תביעות סרק מטרידות ולמחוק אותן על הסף.

האגודה לזכויות האזרח, באמצעות עו"ד ישי שנידור, הגישה בקשה למחוק על הסף תביעת דיבה, שהגיש ח"כ מיכאל בן ארי נגד שדולת הנשים ונגד שלוש מנשות הצוות שלה. הנתבעות מתחו ביקורת על נאום שנשא בן-ארי במליאת הכנסת, ודרשו לחקור שמא היה בדבריו משום קריאה להפרת הדינים האוסרים על אפליית נשים בעבודה. בן ארי טען שהנתבעות הפכה אותו ל"שונא נשים" ולאחר שסירבו להתנצל, הגיש נגדן תביעה על סך של 250,000 ש"ח, תוך שהוא מממן את האגרה מתקציב הקשר של חברי הכנסת עם הציבור. בבקשה למחיקת התביעה מציגה האגודה את תופעה ה-SLAPP ומציעה כלים שעומדים לרשות בתי המשפט בישראל כדי להתמודד עמה.

ההפגנות בשייח ג'ראח

מדי שבוע מקיימים ישראלים ופלסטינים [הפגנות בשכונת שייח ג'ראח](#) שבירושלים המזרחית נגד פינוין של שתי משפחות פלסטיניות מביתן בו הן חיות מאז 1948 בכדי לאפשר למשפחות יהודיות להתגורר בהם. בדצמבר 2009 החלה משטרת מחוז ירושלים לפעול בקשיחות רבה כדי לדכא את פעולות המחאה בשכונה, ומשמרות המחאה פוזרו בכוח מופרז, תוך ביצוע של עשרות מעצרים. באחת ההפגנות, ב-15.1.10, נעצר גם מנכ"ל האגודה לזכויות האזרח, חגי אלעד.

מפגינים בשייח ג'ראח. מתוך סרטון של ניסים מוסק ודניאל דוקרביץ-ארגו

האגודה לזכויות האזרח העמידה משקיפים מטעמה במשמרות המחאה כדי לתעד את הפגיעה בחופש המחאה, ופנתה בשורה של תלונות על התנהלות המשטרה לגורמים בכירים במשטרה וליועץ המשפטי לממשלה. בתלונות הדגישה האגודה כי על משטרת מחוז ירושלים מוטלת החובה לנהוג בהתאם להוראות החוק ולפסיקת בתי המשפט ולהבטיח את חופש המחאה בשייח ג'ראח. האגודה אף ייצגה את עצורי ההפגנות בשני הליכים לשחרור ממעצר, והתקבלו בהם החלטות לשחרור העצורים ללא תנאים תוך מתיחת ביקורת קשה על התנהלות המשטרה. השופטים שדנו במעצרי השווא של מפגיני שייח ג'ראח קבעו כי משמרות המחאה לא היו טעונות רישיון, והדגישו את חשיבות ההגנה על זכויות היסוד למחאה ולהפגנה.

צווי איסור פרסום

האגודה פעלה נגד הפגיעה בחופש העיתונות ובזכות הציבור לדעת בשני מקרים שבהם נעשה שימוש בצו איסור פרסום על מעצרים. באפריל 2010 פנתה האגודה ליועץ המשפטי לממשלה בבקשה [להסיר את צו איסור הפרסום בפרשת ענת קם](#). נציגי האגודה גם פרסמו מאמרים באינטרנט, שבהם הדגישו כי [במדינה דמוקרטית אנשים אינם נשפטים בסתר](#). במאי 2010, בעקבות בקשות שהגישו עדאלה והאגודה לזכויות האזרח לבית משפט השלום בפ"ת, [הותרה לפרסום פרשת מעצרים של אמיר מחיל וד"ר עומר סעיד](#). בהמשך פנתה האגודה

ליועץ המשפטי לממשלה בקריאה [לאפשר למחיל להיפגש עם עורכי דינו](#), לאחר שזכות זו נמנעה ממנו במשך אחד עשר יום.

כרזת חופש הביטוי

מדי שנה מפיקה מחלקת החינוך באגודה בשיתוף פעולה עם מטה קרמנ'צר במשרד החינוך, כרזה לקראת יום זכויות האדם הבינלאומי. הכרזה מעוצבת כך שתעורר סקרנות ועניין ותסייע לפיתוח דיון בנושא זכויות האדם. [השנה עסקה הכרזה בחופש הביטוי](#), שנבחר גם להיות הנושא המרכזי לציון יום זכויות האדם הבינלאומי במערכת החינוך בישראל.

[ערכה חינוכית](#), הכוללת את הכרזה, מערך פעילות בעברית ובערבית וכן מכתב משרד החינוך הופצה באמצעות המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך לכ-5,000 בתי ספר ומרכזי למידה ברחבי הארץ. נוסף על כך קיימה מחלקת החינוך של האגודה דונה בנושא חופש הביטוי למורים לאזרחות.

"לסתום.קום"

בעקבות שורה של יוזמות חקיקה שמאיימות על חופש הביטוי הקימה האגודה לזכויות האזרח אתר אינטרנט אירוני, אשר קרא לגולשים לשלוח הצעות ל"סתימת פיות" של כל מי שמעצבן אותם או שפוגע ב"ביטחון המדינה ובמורל הלאומי". האתר נועד להמחיש, בדרך הומוריסטית ואירונית, איך הצטברות של רעיונות כאלו ואחרים להצרת חופש הביטוי מביאה במהרה לריקון שלו מכל מימוש מהותי.

האתר זכה לאלפי כניסות ולעשרות רבות של תגובות, חלקן אוהדות וחלקן נזעמות. לצד הצעותיהם (ההזויות לעיתים) של הגולשים, הקוראות בין השאר להשתיק מורים, נכים, סמולנים וחתולים, מופיע באתר הסבר מקיף על חופש הביטוי ועל חשיבותו לדמוקרטיה. האתר זכה לחשיפה יפה באתרי אינטרנט ובעיתונים מובילים, כגון וואלה, קפטן אינטרנט מבית הארץ-TheMarker ומוסף הארץ.

חופש המידע

חופש העיון בגנזך המדינה

הנגשת חומרים היסטוריים לחוקרים היא חיונית לקיומה של חברה פתוחה וביקורתית: היא מאפשרת לשנות את השיח הרווח לגבי ההיסטוריה המקומית, להפיק לקחים מהעבר, ולמסגר אירועים היסטוריים לאו דווקא לפי הנרטיב שהמדינה מנסה לקדם. שליטה של המדינה על המידע פוגמת בשיח הציבורי הדמוקרטי, ומאפשרת ליחידים לקבוע מה טוב לאזרח לדעת – ועקב כך – מה טוב לאזרח לחשוב.

בינואר 2010 ניתן פסק הדין בעתירת האגודה נגד ההגבלות על נגישות לחומר בארכיון צה"ל. העתירה הוגשה בשמו של חוקר, לאחר שארכיון צה"ל סירב לבקשתו לעיין בחומר שנדרש לו לצורך מחקר שערך. במהלך ההתדיינות חלו בארכיון צה"ל מספר שינויים עקרוניים, והמדינה הודיעה על כוונתה לשנות את התקנות המסדירות את העיון בחומר ארכיוני. האגודה עקבה אחר התהליך והגישה [שתי חוות דעת מקיפות](#)

צילום: trillia fidei-bagwell

על טיטות התקנות. בעקבות הערות האגודה חלו בנוסח שינויים משמעותיים: הטיטה החדשה משווה במידה רבה את הדין החל על חופש העיון בארכיון לחוק חופש המידע, וקובעת קריטריונים שבעטיים ניתן שלא לחשוף חומר, הזהים לאלה שבחוק חופש המידע. עד עתה קריטריונים אלה לא נקבעו בתקנות, אלא בהנחיות פנימיות של משרד הביטחון ושל גורמים אחרים, שקבעו תנאים מחמירים לחשיפה של חומר.

פרסום נהלי שב"ס

בסוף שנת 2008 [עתרה האגודה לבית המשפט המחוזי בתל אביב](#), בדרישה **לחייב את שירות בתי הסוהר (שב"ס) לפרסם את נהליו הפנימיים**. בעתירה נטען כי אי-פרסום הנהלים גורם לכך שבמקרים רבים עצורים ואסירים אינם יודעים את זכויותיהם, ואינם יודעים כיצד מתקבלות החלטות שונות בעניינם. אמנם בעקבות עתירה קודמת של האגודה פורסמו פקודות נציבות בתי הסוהר, אך ישנם עניינים חשובים ומהותיים המוסדרים בנהלים הפנימיים, שלא מתפרסמים.

בחודש מאי 2010 קבע בית המשפט כי בתוך 60 ימים על שב"ס לפרסם את נהליו (מלבד אלו שלגביהם עדיין יש מחלוקת אם הם טעונים פרסום אם לאו). נכון לתחילת אוגוסט 2010, **רבים מהנהלים כבר פורסמו באתר שב"ס**, ואחרים צפויים להתפרסם בקרוב.

זכויות בהליך הפלילי

גם לאדם שעבר על החוק שמורות זכויות בסיסיות, שאין לפגוע בהן, על אחת כמה וכמה לחשוד או לנאשם, הנהנים עדיין מחזקת החפות. זאת ועוד: זכויות האדם של האסיר אינן נעצרות בשערי הכלא. האגודה לזכויות האזרח פועלת כדי להבטיח שלא ייעשה שימוש בסמכויות הנרחבות שבידי מערכות אכיפת החוק, באופן הפוגע ללא הצדקה בזכויותיהם של אלה הנתונים בידיהן.

טיפול בחקיקה שוטפת

האגודה לזכויות האזרח מקיימת מעקב שוטף אחר הצעות חוק המובאות בפני הכנסת – כולל הגשת הערות, חוות דעת וניירות עמדה והשתתפות בדיוני ועדות הכנסת. מעקב זה נעשה כדי **להבטיח שקול הזכויות יישמע בקביעות בהליך החקיקה**, למנוע פגיעה בלתי מידתית בזכויות האדם של חשודים, נאשמים ומורשעים, ולאזן בין הצורך להגן על הציבור לבין הצורך להבטיח זכויות יסוד של הפרט. בחלק מהמקרים מתקבלות הערותינו ומוכנסים שינויים משמעותיים בנוסח הצעות החוק. בין הנושאים הרבים שאליהם התייחסנו בשנה החולפת:

- **תיעוד בוודאו של חקירות:** בוועדת חוקה, חוק ומשפט נדון הסעיף בחוק ההסדרים המבקש לצמצם את החובה לתעד חקירות של חשודים בוודאו, ואף לאפשר הטלת הוצאות התמלול על החשודים. בפניה לוועדה טענו כי הניסיון לצמצם את חובת התיעוד במסגרת החוק להתייעלות כלכלית, מבלי להתמודד עם השאלות והבעיות העקרוניות שהדבר מעלה, הוא פסול, [וביקשנו למחוק את הסעיף מהצעת החוק](#). לדיון בוועדה הגיעו נציגים של ארגונים רבים, ביניהם האגודה, לשכת עורכי הדין, הסנגוריה הציבורית והמועצה לשלום הילד. בעקבות הדיון הוחלט להפריד את הנושא מחוק ההסדרים.
- **תזכיר חוק המאבק בשכרות:** הגשנו למשרד לביטחון פנים [התנגדות להצעת חוק המאבק בתופעת השכרות](#). טענו כי הצעת החוק **מקנה לרשויות סמכויות נרחבות, הטומנות בחובן פוטנציאל לפגיעה בזכויות אדם**, וכי כבר כיום קיימות בחוק סמכויות נרחבות להתמודדות עם הפרות סדר הציבורי. כמו כן טענו כי הסמכויות המוצעות מזמינות אכיפה סלקטיבית ופרופיילינג על ידי המשטרה, וספק רב אם יש בהם כדי להתמודד כהלכה עם תופעת שתיית היתר. בעקבות הערותינו והערות הסנגוריה הציבורית, **בוטל האיסור הפלילי על שתייה בלילה בחוץ**. יחד עם זאת עברו סעיפים בעייתיים אחרים.
- **מניעת מפגש של עורך דין עם אסיר:** [הגשנו הערות](#) על תזכיר חוק מסוכן, המבקש להרחיב מאוד את העילות להטלת מניעת מפגש בין עצור או אסיר לבין עורך דין מסוים. כיום מאפשרות פקודות בתי הסוהר

מניעת מפגש בין עורך דין מסוים לבין אסיר מסוים כאשר ישנו "חשד ממשי" כי הפגישה תאפשר ביצוע עברה המסכנת את הביטחון, או עברת משמעת המסכנת את הסדר בבית הסוהר. תזכיר החוק מבקש להרחיב את העילות למניעת מפגש עם עורך דין, כך שיכללו גם "תיאום פעילות של ארגון טרור, תיאום פעילות בין אסירים החברים בארגון טרור או תיאום פעילות של אסירים כאמור לבין גורמים מחוץ לכלא, שיש יסוד לחשש שהם קשורים לפעילות של ארגון טרור", וכן לגבי ארגוני פשיעה. כמו כן מבקש התזכיר להאריך את תקופת המניעה. טענו כי תזכיר החוק פוגע בזכות החוקתית להיוועצות עם עורך דין, וכן בזכויותיהם של עורכי דין לכבוד, לשם טוב ולחופש העיסוק, על סמך "הערכות כלליות" וללא ביקורת חיצונית ראויה.

צילום: יואב לף

● **הסעת שוהים בלתי חוקיים:** תזכיר חוק של המשרד לביטחון פנים מבקש להפוך את ההסדרים הבעייתיים, הנוגעים ל"הסעה, הלנה והעסקה" של פלסטינים השוהים בישראל ללא היתר, להסדר של קבע. [בהערותינו לתזכיר החוק](#) התמקדנו באיסור ההסעה, שהוא אחד האיסורים והפוגעניים ביותר הכלולים בהסדר. טענו כי האיסור הפלילי על הסעת שוהים בלתי-חוקיים פלסטיניים מעודד גזענות ופרופיילינג, והוא הופך אנשים שומרי חוק, בעיקר נהגי מוניות, לעבריינים על לא עוול בכפם. השתתפנו גם במספר דיונים בוועדת הפנים של הכנסת בעניין. בעקבות

הערוותינו והערות נציגי נהגי המוניות, הצלחנו למנוע את הפיכת ההסדר לחקיקת קבע ולרכך אותו במידת מה, וזאת בהמשך לתיקונים משמעותיים נוספים שהצלחנו להכניס להסדר במהלך השנים האחרונות.

להקים נציבות תלונות אסירים

בית הסוהר הוא מוסד טוטאלי, וכל היבטי חייו של העציר או האסיר נשלטים ומפוקחים על ידי סוהריו. מצב זה יוצר חשש משמעותי לפגיעה בזכויות האדם. מדי שנה מתפרסמים דוחות המציגים שלל פגיעות והפרות של זכויות כלואים, כגון: צפיפות קשה בתאים, העדר אוורור, תנאים היגייניים ירודים, יחס אלים או משפיל מצד סוהרים, פגיעות בזכות לפגישה עם עורך דין, ועוד. קיימים אמנם מספר גופים שאליהם רשאים אסירים ועצירים לפנות בתלונות, אולם אין כיום בישראל גוף המסוגל לטפל באופן יסודי ואפקטיבי בתלונות כלואים ולפקח באופן ראוי על תנאי הכליאה.

האגודה לזכויות האזרח ועמותת רופאים לזכויות אדם יזמו את הגשתה של הצעת חוק, המבקשת להקים במשרד המשפטים נציבות תלונות כלואים עצמאית ואפקטיבית. על פי הצעת החוק, תהיה הנציבות מוסמכת לחקור תלונות של אסירים ועצורים על תנאי כליאתם ועל התנהגותם של סוהרים, תקיים בירורים יזומים וביקורים שוטפים במתקני הכליאה ופיקוח שוטף על התנאים בהם, ותגיש דוחות לשר המשפטים ולכנסת. הצעת החוק מקבלת השראה מהנציבויות הייחודיות לטיפול בתלונות כלואים הקיימות באנגליה ובקנדה.

קו חם לפניות אסירים

האגודה מפעילה קו פתוח לפניות אסירים, ומטפלת בתלונותיהם מול הרשויות. הפניות עוסקות בנושאים מגוונים כגון תנאי מעצר, אלימות ויחס בלתי הולם של סוהרים, ביקורי משפחות, הזכות לחיי משפחה (נישואין והתייחדות), הזכות לדיור ולשיקום לאחר השחרור, ועוד. כך, למשל, לאחר התכתבויות מרובות, הצלחנו לסייע לאסיר לממש את זכותו להתייחדות. במקרה אחר סייענו לאסיר לצאת לחופשה מיוחדת כדי להיפרד מסבתו לפני מותה.

המאבק במאגר הביומטרי

במחצית השנייה של 2009 המשיכה האגודה לזכויות האזרח במאבק אינטנסיבי נגד הצעת החוק בעניין מאגר ביומטרי. על-פי הצעת החוק, במקביל להנפקת תעודות זהות "חכמות", יוקם מאגר מידע ביומטרי שיכלול טביעות אצבע וקידוד פנים ממוחשב של כל אזרחי ישראל ותושביה. הקמת מאגר מידע כה רגיש היא צעד מסוכן, שאין לו אח ורע באף אחת מהמדינות הדמוקרטיות המערביות. האגודה פעלה נגד המאגר הביומטרי בשילוב של כלים: פעילות לובי בקרב חברי הכנסת, כולל הפצת ניירות עמדה והשתתפות

בישיבות של ועדות הכנסת; פעילות ענפה באינטרנט, כולל הקמת אתר מיוחד המוקדש לנושא; ושיתוף פעולה צמוד עם נציגים עצמאיים של החברה האזרחית, ביניהם בלוגרים, משפטנים ומומחי טכנולוגיה.

בדצמבר 2009 קיבלה הכנסת את חוק המאגר הביומטרי. בעקבות הביקורת הציבורית ופעילותם של האגודה לזכויות האזרח ופעילי החברה האזרחית שונה נוסח החוק כך שבמהלך השנתיים הראשונות ליישום יתקיים פיילוט וולונטרי, וכל אזרח יוכל לבחור אם להיכנס למאגר ולקבל תעודות "חכמות" או לסרב ולהיות עם התעודות הנוכחיות. בתום תקופת הניסיון תידרש הכנסת להצביע, האם להמשיך ביישום החוק ובקיום המאגר או לבטלו.

למרות התיקון, החוק עדיין עלול לפגוע בצורה חמורה במספר זכויות של אזרחי המדינה. האגודה ממשיכה בקמפיין ציבורי ובלובי בכנסת סביב הצעת החוק וסביב תקנות וצווים שאמורים להתפרסם כדי ליישמה, בניסיון למזער את הפגיעות בזכות לפרטיות. בין היתר הכנו ניירות עמדה לגבי התקנות והצווים, ונציג האגודה השתתף בפאנל בנושא שהתקיים במכון לדמוקרטיה.

פרסום פסקי דין באינטרנט

במהלך השנה האחרונה קיבלה האגודה לזכויות האזרח פניות רבות של נשים ואנשים, שנדהמו ונחרדו לגלות מידע אישי רגיש ואינטימי שלהם מופץ בפסקי דין, שהגיעו לרשת האינטרנט - זמין לכל גולש וחשוף בפני כל מנוע חיפוש: נשאת איידס שמצבה הרפואי נדון במהלך בירור תביעת פיצוי בגין נזקי גוף, אדם שהורשע בגלל עישון סמים, ומשפחה שבנה התאבד בנסיבות שהתבררו בפסק דין – אלו רק דוגמאות למקרים שהגיעו למוקד פניות הציבור של האגודה.

באחד המקרים, פנתה אישה לבית משפט השלום וביקשה לאסור פרסום של פסק דין בעניינה ברשת האינטרנט, בטענה שפרסום זה, לצד שמה ופרטים מזהים אחרים, פוגע פגיעה קשה בפרטיותה ובכבודה. הבקשה נדחתה והאישה הגישה ערעור לבית המשפט המחוזי. האגודה לזכויות האזרח ביקשה להצטרף לדיון במעמד "ידיד בית המשפט". בבקשה עמדה האגודה על הצורך למצוא בעידן המידע הדיגיטלי איזון ראוי בין פומביות המשפט לבין הזכות לפרטיות. בית המשפט קיבל את בקשת האגודה וצירף אותה לדיון. אנו ממתינים לפסק הדין בערעור.

הרשימה השחורה של משרד הפנים

בשנת 2002 הגישו האגודה לזכויות האזרח והמרכז לפלורליזם יהודי עתירה בעניין מדיניות מניעת הטיפול במשרד הפנים. על פי מדיניות זו נמנעים פקידי משרד הפנים ממתן שירות לאזרחים ולתושבים (הנפקת דרכון חדש, הנפקת תעודת זהות במקום תעודה שנגנבה, קבלת תעודת לידה עבור בן שנולד וכו'), כאמצעי לחץ לקבלת הסכמתם לשינוי רישום פרטי הדת, הלאום או המצב האישי, או כאשר קיים חשד, כי רכשו את מעמדם בישראל שלא כדין. מדובר, פשוטה כמשמעה, בסחטנות ובבריונות.

במהלך הדיונים בעתירה גובש נוהל, שאמור למגר את תופעת "מניעת הטיפול". הנוהל מורה לפקידים בלשכות משרד הפנים כיצד עליהם לנהוג במבקשי שירות במקרים שבהם יש צורך בבירור מוקדם טרם מתן השירות; בין השאר קובע הנוהל שבנסיבות כאלה אסור למנוע שירותים, ושהבירור לא יימשך יותר משישה שבועות.

אף שתופעת "מניעת הטיפול" צומצמה, היא טרם עברה מן העולם. בחודש מאי 2010 [עתרנו בשנית](#) – האגודה והמרכז לפלורליזם יהודי – בשם אם ובתה, שעלו לישראל בשנת 1998. משרד הפנים סבור, כי הן אינן יהודיות, ומאז שנת 2004 הוא מונע מהן שירותים ותובע מהן להסכים לשינוי פרטי הדת והלאום במרשם האוכלוסין. העתירה תלויה ועומדת.

נוהל הורה קשיש

א', אזרחית ישראל ותושבת באר-שבע, ביקשה להסדיר בישראל את מעמדה של אמה, אזרחית אוקראינה, על פי נוהל של משרד הפנים המאפשר מתן מעמד להורה קשיש ובודד של אזרח ישראלי. משרד הפנים סרב, משום שלא יש בת נוספת, המתגוררת ברוסיה; זאת למרות שבתה שברוסיה אינה משמשת לה משענת, ואין לה עימה כל קשר.

בתי המשפט לעניינים מינהליים התייחסו לסוגיה זו בעבר בשלושה פסקי דין, וקבעו כי מדיניות משרד הפנים אינה כדין. נפסק, כי אם להורה הקשיש ילדים נוספים בחו"ל, זולת ילדיו שבישראל, ואולם הוא אינו יכול למצוא באותם ילדים משענת, הרי שהוא הורה בודד, ויש להסדיר את מעמדו בישראל. אולם **משרד הפנים בחר להתעלם מן ההלכה העקרונית שנפסקה**: לדידו, פסקי הדין הללו נוגעים רק לעותרות הספציפיות, והורים קשישים אחרים, שעניינם זהה, נענים בשלילה. כך גם במקרה של א'.

האגודה לזכויות האזרח [עתרה בשמן של א' ושל אמה לבית המשפט לעניינים מינהליים באר-שבע](#), בדרישה להעניק מעמד לאם ולקבוע בנוהל במפורש, כי הורה קשיש ובודד הוא גם מי שיש לו ילדים נוספים בחו"ל אך הוא אינו יכול למצוא בהם משענת. בעתירה הקדשנו מקום נכבד למנהגו של משרד הפנים לא לכבד פסקי דין של בתי המשפט לעניינים מינהליים. העתירה תלויה ועומדת.

ובמקום הראשון: משרד הפנים

בשנים האחרונות, רוב הפניות המטופלות על ידי צוות פניות בציבור של האגודה נוגע **להתנהלות משרד הפנים בנושאים של רישום וקבלת מעמד**. פעילות האגודה לזכויות האזרח מול פקידי משרד הפנים ובבתי המשפט מביאה במקרים רבים **לפתרון עניינים הפרטני של הפונים**. כך, למשל, סיעה האגודה לאזרח ישראלי להסדיר את מעמדה של בת זוגו לחיים; משרד הפנים סירב לעשות זאת מכיוון שהאזרח היה נשוי באופן רשמי, אף כי למעשה היה פרוד מאשתו – וזאת בניגוד לנהלי משרד הפנים עצמו. במקרה אחר הצלחנו להביא לרישום ילדיה של אזרחית בתעודת הזהות שלה, בלי שתצטרך למלא דרישות בירוקרטיות קשות שנדרשו ממנה בניגוד לחוק. במקרה נוסף סיענו לאישה הנשואה לאזרח ישראלי ומחזיקה במעמד של תושב קבע לקבל אזרחות; משרד

הפנים סירב לתת לה אזרחות בשל חשד למעורבותו של בעלה בפלילים, על אף שלה עצמה לא היה כל עבר פלילי.

האגודה מגישה גם **עתירות** בנושאים עקרוניים הנוגעים לענייני רישום ומעמד אזרחי. בין הנושאים שבהם עסקנו בשנה האחרונה: [החליכים השונים להסדרת מעמדם של בני זוג](#); [הקניית זכויות סוציאליות](#) לבני זוג פלסטינים ש"מוקפאים" על פי "חוק האזרחות" במעמד ארעי ללא זכויות; [הפקעת תושבות בירושלים המזרחית](#) (ביקשנו, יחד עם המוקד להגנת הפרט, להצטרף לדיון כידיד בית המשפט); וההליך לבירור בקשות למעמד של [אנשים חסרי אזרחות](#). בעקבות עתירתנו נגד [גביית "אגרות" גבוהות על חידוש דרכון שאבד או שנגבב](#), המהוות למעשה קנס בלתי חוקי, הופחתה האגרה מ-1,000 ל-650 ש"ח. העתירה עודנה תלויה ועומדת בדרישה לבטל את רכיב הקנס שעדיין נכלל באגרה.

זכויות פליטים ומהגרי עבודה

חוק ההסתננות – שקרים מול מציאות

בפברואר 2010, לקראת העלאת הצעת החוק למניעת הסתננות לדיון בוועדת הפנים של הכנסת, פתחו קואליציית ארגוני הסיוע לפליטים ומבקשי מקלט, שבה חברה האגודה לזכויות האזרח, בקמפיין ציבורי נגד הצעת החוק. ההצעה [מפרה באופן בוטה](#) את העקרונות הבסיסיים ביותר להגנה על מבקשי מקלט ולטיפול בהם, ומטילה עונשים כבדים גם על מי שסייע להם. במסיבת עיתונאים הצגנו יחד עם ארגוני הפורום [דוח החושף את תשקרים](#) שבהם מלעיטה הממשלה את הציבור ואת התקשורת בניסיון להעביר את החוק המסוכן ללא התנגדות. הגשנו לוועדת הפנים [נייר עמדה](#), והשתתפנו בישיבות הוועדה. הפורום גם הפיץ [צומח אינטרנטית](#) נגד הצעת החוק, שעליה חתמו מעל 15,000 איש/ה.

ייצוג בהליכי בקשת מקלט

צילום: לאה פאבי

בנובמבר 2009 [עתרו המרכז לקידום פליטים אפריקאיים, מוקד סיוע לעובדים זרים והאגודה לזכויות האזרח לבג"ץ](#), באמצעות התוכנית לזכויות פליטים באוניברסיטת תל-אביב, בעניין זכות הייצוג של מבקשי מקלט. העתירה הוגשה לאחר שמשרד הפנים ומשרד המשפטים החליטו לאסור על ייצוג של מבקשי מקלט בהליכי המקלט. **דרשנו כי המדינה תאפשר ייצוג של מבקשי מקלט**, בין אם על-ידי עורכי-דין ובין אם על-ידי נציגים שאינם עורכי-דין, בכל שלבי הליך הבירור שעורך משרד הפנים למבקשי מקלט. טענו כי מדובר בפגיעה בלתי מידתית בזכות יסוד, וכי לזכות הייצוג חשיבות מיוחדת כאשר מדובר באוכלוסיה של פליטים ומבקשי מקלט אשר אינם מכירים את השפה, את הנהלים או את זכויותיהם. בפברואר 2010 [הודיעה המדינה בתשובתה לעתירה כי עורכי דין רשאים להשתתף בכל שלבי ההליך](#).

אל תעצרו ילדים

ביולי 2009, לנוכח גל מעצרים של פליטים ומהגרי עבודה עם ילדיהם, הגיש ח"כ ניצן הורוביץ הצעת חוק, שגובשה ביחד עם האגודה לזכויות האזרח ועם מוקד סיוע לעובדים זרים. הצעת החוק נועדה להבטיח כי ילדים מתחת לגיל 14 העומדים בפני גירוש מישראל לא יוחזקו במתקני מעצר וכליאה, ואילו קטינים בגילאי 14-18 יוחזקו במעצר לכל היותר ארבעה ימים, תוך שמירה על ביקורת שיפוטית תכופה וזכאות לייצוג על-ידי עורך דין.

בעקבות הצעת החוק פרסם היועץ המשפטי לממשלה ביולי 2010 נוהל חדש בעניין מאסר "מסתננים" שטרם מלאו להם 18.

אין מדינה לאהבה

ג'ני, מהגרת עבודה מהפיליפינים, הכירה בארץ את בן זוגה, מהגר עבודה פיליפיני אף הוא, ונכנסה להיריון. **בהיותה בחודש השמיני להריונה היא נעצרה ועמדה בפני גירוש מהארץ**, מכיון שעל פי מדיניות משרד הפנים, למהגרי עבודה, שהוזמנו על ידי מדינת ישראל ועובדים בה כדין [אסור ליצור קשרי זוגיות ולהקים משפחה](#).

האגודה לזכויות האזרח, מוקד סיוע לעובדים זרים וקו לעובד עתרו בדחיפות לבית המשפט המחוזי, שהוציא צו ביניים המונע את גירושה של ג'ני עד לאחר דיון בעתירה. בית המשפט גם המליץ לשחררה מהמעצר, אולם משרד הפנים התעלם מההמלצה והמשיך להחזיק את ג'ני בכלא גבעון. רק לאחר יומיים נוספים בכלא, ויום לפני הדין בעתירה, הודיעה פרקליטות המדינה שהיא תשחרר.

צילום: מיכאל ברנדייס

לבקשת משרד הפנים הדין נדחה, ובינתיים נכנסה ג'ני לחודש התשיעי להריונה. הארגונים ביקשו מבית המשפט להורות למשרד הפנים להקנות לה אשרה שתעמוד בתוקפה עד לחלוף 14 שבועות ממועד הלידה, כדי שתהיה מבטחת בביטוח אימהות של המוסד לביטוח לאומי בלידה ובתקופת חופשת הלידה. משרד הפנים התנגד. בדין הורה בית המשפט לתת לג'ני אשרה כפי שבוקש - עד סוף אוקטובר.

למרות שמשרד הפנים עדיין לא הציג את עמדתו בעניין זוגיות ומשפחה של מהגרי עבודה, הוא ממשיך לעצור ולגרש מהגרות עבודה נוספות באותה עילה.

העיר שחברע לה יחדיו: זכויות תושבי ירושלים המזרחית

הם מונים שליש מתושבי ירושלים; מחציתם קטינים, ושני שליש מהם חיים מתחת לקו העוני; מאז 1967, למעלה משליש מאדמותיהם הופקע; למחצית מהילדים בגיל בית הספר אין מקום במערכת החינוך הממלכתית; הם סובלים מטרטורים אינסופיים במשרד הפנים; כמחציתם גרים בבתים שנבנו ללא היתר בלית ברירה, כיוון שלא הוכנו תוכניות מתאר לשכונותיהם; כמעט ואין להם שירותי דואר; מאות אלפים חיים בלי מערכת ביוב תקינה ובלא אספקת מים סדירה; מטפלים בהם מעט מדי עובדים סוציאליים, ויותר מדי שוטרים של משמר הגבול. זוהי ירושלים המזרחית. כך חיים שליש מתושבי עיר הבירה ש"חברה לה יחדיו".

במאי 2010, לקראת יום ירושלים, פרסמה האגודה לזכויות האזרח [דוח עדכני על ההפרה השיטתית של זכויות תושביה הפלסטינים של ירושלים](#). הדוח הופץ לחברי כנסת, קובעי מדיניות וגורמים בעיריית ירושלים. כמו כן הופצה באינטרנט [מצגת פלאש הממחישה את האפליה וההזנחה](#).

החיים בזבל

תושבי השכונות צור באהר ואום טובא שבירושלים המזרחית, כ-15,000 במספר, סובלים מתנאי תברואה של העולם השלישי. ערמות האשפה המצטברות ברחובות והמפגעים הסביבתיים והבריאותיים שנגרמים בגינם הם תולדה של הזנחה מצד הרשויות, ופוגעים בזכויותיהם של התושבים לחיים בסביבה נקייה ולכבוד.

צילום: אסף פלד

ביוני 2009 השתתפה האגודה לזכויות האזרח בדיון של הוועדה לביקורת המדינה בכנסת בנושא, והגישה לוועדה [נייר עמדה](#) המתאר את המצב התברואתי החמור בירושלים המזרחית, ואת כשליה של עיריית ירושלים בשיפור. כמעט שנה לאחר מכן, משלא חל שיפור במצב, [עתרה האגודה לבית המשפט המחוזי בירושלים](#) נגד עיריית ירושלים בשם עשרה תושבים, מוכתרים וחברי ועד המינהל הקהילתי בשכונות. בעתירה, הראשונה מסוגה, **דורשת האגודה מהעירייה למלא את חובותיה ולהסדיר שירותי תברואה מלאים** בשכונות צור באהר ואום טובא. הצלחה של העתירה עשויה להשליך על מצב התברואה בכלל השכונות בירושלים המזרחית ולהביא סוף לאפליה ולהזנחה של שכונות אלה בתחום התברואה.

תכנון ובניה 1

התושבים הפלסטינים בשכונת סילוואן שבירושלים המזרחית אינם מורשים לבנות על אדמותיהם, כיוון שלאזור אין תכנית מתאר מפורטת בתוקף. זה לא מונע מעמותת אלע"ד להרחיב את האתר הארכיאולוגי "עיר דוד" ולשבש את חיי התושבים. גם העירייה ומשרד התחבורה שותפים להפרת החוק, והחלו בעבודות תשתית בשכונה. [האגודה לזכויות האזרח ועמותת במקום עתרו לבית המשפט המחוזי בירושלים](#) בשם תושבי השכונה.

בפסק הדין, שניתן בספטמבר 2009, קיבל בית המשפט את טענות העותרים כי מרבית העבודות תוכננו שלא כדין. בהתאם לכך, הורה בית המשפט לבטל את העבודות המתוכננות, שכללו בניית מדרכות, בניית קירות ושיפור חזיתות. כן אסר בית המשפט לבצע עבודות ברשת החשמל עד שיוצגו כל ההיתרים הנדרשים בחוק. יחד עם זאת, בית המשפט התיר לשפר את תשתיות הביוב, הניקוז והתקשורת של השכונה. הן עיריית ירושלים והן הארגונים העותרים הגישו ערעורים על פסק הדין, ואלה תלויים ועומדים.

צילום: Mirah Curzer

תכנון ובניה 2

בנובמבר 2009 הגישו האגודה לזכויות האזרח ובמקום – מתכננים למען זכויות אדם, יחד עם תושב ירושלים המזרחית, [עתירה עקרונית נגד הריסות הבתים בירושלים המזרחית](#). בעתירה, הראשונה מסוגה, התבקש בית המשפט להורות לעיריית ירושלים ולגורמי התכנון האחראים ליזום בתוך שלוש שנים הליך תכנוני ראוי שיענה על צרכיה של שכונת ג'בל אל-מוכבר. עד להשלמת ההליך התכנוני, ביקשו העותרים לעכב ביצוע צווי הריסה שכבר הוצאו בשכונה ולהימנע מהוצאת צווים חדשים ומהגשת כתבי

אישום בגין בנייה ללא היתר. בעתירה נטען כי הגורמים המופקדים על תכנון השכונות הפלסטיניות בירושלים המזרחית מעלו בתפקידם ולא הכינו תכניות מתאר ראויות לשכונות אלו; לעומת זאת, הם ממשיכים בהרס הבתים, שנבנים בליט ברירה ללא היתר.

בדיון בעתירה, שהתקיים באפריל 2010, השתכנעה האגודה כי הסיכויים המשפטיים של העתירה נמוכים, והחליטה למחוק אותה. אנו ממשיכים לפעול נגד האפליה בתכנון ובבניה ונגד הריסות הבתים בירושלים המזרחית.

חינוך: תעודת עניות

באוגוסט 2009, כשבוע לפני פתיחת שנת הלימודים, ניתן פסק דין [בערעור](#) שהגישו הורי התלמידים בבית ספר יסודי בשועפט שבירושלים המזרחית, יחד עם האגודה לזכויות האזרח ואדם טבע ודין. **בית הספר הוקם ליד מפעל מתכות מזהם**, ובמשך כל שנת הלימודים נאלצו 800 תלמידיו לנשום את עשן הארובות שפלט המפעל. רבים מהם דיווחו על כאבי ראש, סחרחורות, הקאות, קשיי נשימה ואף התעלפויות. הסחבת של משרד החינוך ועיריית ירושלים נמשכה שנה שלמה; בפסק דינו הורה בית המשפט העליון למשרד החינוך ולעירייה למצוא פתרון לאלתר, כך שב-1 בספטמבר יוכלו התלמידים ליהנות מסביבת לימודים בריאה וראויה. **בעקבות פסק הדין הגיעה העירייה להסכם עם המפעל על השבתו, והלימודים בבית הספר החלו כרגיל.**

תלמידי בית הספר בשועפט יכולים לראות את עצמם בני מזל: 35,000 תלמידים/ות אחרים/ות בירושלים המזרחית לא יכולים להתחיל את שנת הלימודים במערכת החינוך העירונית, בשל **מחסור חמור בכיתות לימוד**. כ-30,000 תלמידים/ות נאלצים ללמוד בחינוך הפרטי ובחינוך המוכר שאינו רשמי תמורת סכומי כסף גבוהים, וכ-5,500 תלמידים/ות אינם רשומים באף מסגרת חינוכית, לא במערכת החינוך ולא בחינוך הפרטי. מבין אלו שזוכים ללמוד במערכת החינוך העירונית, אלפים נאלצים ללמוד בכיתות שאינן ראויות ללימודים, בחדרים קטנים צפופים וחסרי אוורור. כמו בשלוש השנים הקודמות, גם **השנה עתרה האגודה לבית המשפט המחוזי בירושלים** נגד עיריית ירושלים ומשרד החינוך, בשם ילדים שלא נמצא להם מקום במערכת החינוך. בעקבות העתירה נפתר עניינם הפרטי של הילדים העותרים. לקראת פתיחת שנת **הלימודים פרסמו האגודה ועיר עמים דוח חמור** על מצב החינוך בירושלים המזרחית.

זכויות האדם בשטחים הכבושים

מים – מחוץ לסכסוך

האגודה וארגון "במקום" ניהלו **קמפיין אינטרנטי** בשם "**פעולה אחת ביום**", שמטרתו **לייצר פעולה אפקטיבית של גולשים המביאה להעלאת מודעות ואף לשינוי בשטח**. הקמפיין עסק בהפרות הזכות למים וזכויות תכנון ובניה בשטחי C בגדה המערבית, הנמצאים באחריות ישראל, והתמקד בשינוי המציאות בכפר א-תוואנה במטרה לחברו לרשת המים ולאפשר בניית בתים.

החיבור של המים לא-תוואנה, 26.7.10

הפעולות היומיות כללו פניות לגורמי ממשל וצבא, כגון סגן שר הביטחון מתן וילנאי ומנהל המנהל האזרחי בשטחים, פניה לחברי כנסת בבקשה להגיש שאילתות, שליחת מכתבי תמיכה לתושבי הכפר, פעילויות שטח כולל סיור בכפר ועוד. בכל פעולה השתתפו עשרות פעילות/ים, ולעיתים אף 200-300. הקמפיין הגיע להישגים מרשימים: בסוף יולי 2010 **חובר הכפר א-תוואנה למים** – אמנם רק לצינור מרכזי לכל הכפר ולא חיבור לכל בית, אבל בכל זאת – הכפר זכה סוף סוף למים זורמים. באוגוסט **חוברו גם חלק מהבתים לחשמל**. מעבר להישגים בשטח, הקמפיין הציע **מודל חדש של אקטיביזם ברשת** והצליח להניע מאו גולשים למעורבות ולעשייה.

נאבקים בהפרדה בתנועה

באוקטובר 2009 קיבל בג"ץ את **עתירת האגודה לזכויות האזרח**, שהוגשה בשם עשרים ושניים כפרים פלסטיניים ממערב הר חברון, בעקבות הפיכת הכביש המרכזי באזור, כביש בית עווא, לכביש המותר לתנועת ישראלים בלבד. העתירה, שהוגשה בשנת 2006, היתה העתירה הראשונה שהונחה לפתחו של בג"ץ בנושא משטר ההפרדה על בסיס מוצא לאומי-אזרחי בכבישי הגדה. בית המשפט קבע כי **חסימת הכביש לתנועת עשרות אלפי תושבים פלסטיניים לטובת תושבי המאחזים באזור, המונים פחות ממאתיים איש, אינה מידתית**. בינואר 2010 נפתח הכביש מחדש לתנועת הפלסטינים, לאחר שמונה שנים של ניתוק ובידוד, שפגעו קשות באורחות החיים, בחופש התנועה ובזכות לכבוד של תושבי האזור.

בסוף דצמבר 2009 קיבל בג"ץ את עתירת האגודה לזכויות האזרח בשם שישה כפרים בדרישה **לפתוח מחדש לתנועת פלסטינים את כביש 443**, העובר בתוככי הגדה המערבית. צה"ל החל למנוע מפלסטינים לנסוע בכביש עם תחילת האינתיפאדה השנייה וחסם אותו לחלוטין לתנועת פלסטינים בשנת 2002, בעקבות אירועי ירי והריגתם של שישה ישראלים. חסימת הכביש הביאה לפגיעה **חמורה בזכויות יסוד** של הפלסטינים החיים באזור.

בפסק הדין **קבע בג"ץ כי הצבא חרג מסמכותו בסגירת הכביש לפלסטינים, וכי לא ניתן למנוע באופן גורף מהפלסטינים גישה לכביש**. עם זאת, לצד ההצהרות בדבר החובה לכבד את המשפט הבינלאומי וחשיבות השמירה על זכויות האדם של הפלסטינים, השאיר בית המשפט לצבא שיקול דעת נרחב לגבי אופן יישום ההחלטה.

מתוך הקומיקס (מוקטן). איור: אלון סימון

הפעילות המשפטית לוותה בפעילות ציבורית ענפה, שמטרתה להעלות למודעות הציבורית את האפליה וההפרדה בכבישי הגדה. האגודה הפיקה [ספרון קומיקס](#), המתאר את ההשתלשלות ההיסטורית של סלילת כביש 443 וחסמתו לתנועת פלסטינים. את הספרון אייר אלון סימון, ופעילי האגודה ובצלם [חילקו אותו לנהגים שעברו בכביש](#). חוברות הקומיקס חולקו ב-50,000 עותקים במקומות של תושבי אזור מודיעין, שהם ומכבים רעות, אשר מרבים לנסוע בכביש. בנוסף, עלה לרשת [משחק מחשב אינטרנטי](#) המבוסס על הקומיקס ומאפשר למשחקים בו לקבל החלטות הקשורות לסלילת הכביש ולשימוש בו, ולבדוק את השפעתן על זכויות האדם באמצעות "מד דמוקרטיה".

תכנון ובניה

קמפיין פעולה אחת ביום, שתואר לעיל, עסק גם באפליית התושבים הפלסטינים בשטח C בתחום התכנון והבניה. בין יתר הפעולות, הפקנו במסגרת הקמפיין [משחקו רשת](#), שהמחיש לגולשים את הבעיות שבהן נתקלים התושבים הפלסטינים בא-תוואנה כשהם מנסים להרחיב את הכפר.

במרץ 2010 הגשנו לבית המשפט לעניינים מינהליים עתירת חופש מידע, יחד עם עמותת במקום. בעתירה ביקשנו מבית המשפט להורות למינהל האזרחי, למפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ולמשרד הביטחון, למסור לנו נתונים על הקצאה של אדמות המוגדרות כאדמות מדינה בשטח C לשימושם של גורמים ישראליים ושל גורמים פלסטיניים, ומידע על הנהלים שעל פיהם נעשית הקצאה זו. העתירה תלויה ועומדת.

יש דברים שלא עושים: הזכות לחיים ולשלמות הגוף

- ביוני 2009, בעקבות [עתירה שהגישו האגודה לזכויות האזרח ובצלם](#), הודיעה המדינה כי **תיפתח חקירה** בעניין נסיבות מותו של הנער עבד אל-כרים זהראן, בן כ-16, תושב הגדה המערבית. זהראן נורה ונהרג בידי חיילי צה"ל במהלך 'סיוור שגרתי' שקיימו כוחות צה"ל באזור הכפר שבו התגורר, מירי ישיר שביצע אחד החיילים לכיוונו. העתירה הוגשה בעקבות סירובו של צה"ל לקיים חקירת מצ"ח לבחינת נסיבות הריגתו של הנער.
- בתחילת יולי 2009 [קיבל בג"ץ את העתירה](#) שהגישו האגודה לזכויות האזרח, ארגונים עמיתים ואשרף אבו רחמה. אבו רחמה, תושב בילעין, נורה על ידי חייל צה"ל מטווח קצר ביותר בכדור פלדה מצופה גומי, בעודו כפות ועיניו מכוסות, לאחר שהמג"ד ביקש להפחיד אותו כדי שידבר עברית. הפרקליט הצבאי הראשי החליט להגיש כתב אישום בעניינים של המג"ד ושל החייל שהיו מעורבים בירי באשמה הקלה יחסית של "התנהגות בלתי הולמת", והארגונים עתרו נגד ההחלטה. **בית המשפט קבע, כי החלטת הפרקליט הצבאי הראשי לוקה בחוסר סבירות קיצוני, שכן סעיף האשמה של התנהגות שאינה הולמת אינו משקף את חומרת העבירה.**
- ביוני 2010 [הודיע](#) הפרקליט הצבאי הראשי, בעקבות [עתירה של האגודה לזכויות האזרח ויש דין](#), כי יפתח בחקירה נגד מח"ט כפיר ונגד מפקדה לשעבר של יחידת שמשון. הארגונים טענו כי השניים הודו במעשים פליליים לכאורה, כאשר ציינו כי להשקפתם מותר לפקודיהם להכות עוברי אורח פלסטינים חפים מפשע במסגרת "תחקורים" ספונטניים במהלך פעילות בכפרים בגדה.

גדר הפרדה

בספטמבר 2009 קיבל בג"ץ באופן חלקי עתירות שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשם הכפרים [פרעון, חירבת ג'בארה, א-ראס, כפר צור, גייס ופלאמיה](#) שבגדה המערבית. בית המשפט הורה לפרק חלקים מתוואי גדר ההפרדה העובר על אדמות הכפרים, ולבנות אותו בתוואי שמחזיר שטח של 6,000 דונם לצד הפלסטיני, מסך 25,000 הדונם שנותקו מהם באמצעות התוואי הנוכחי. בית המשפט קיבל את טענותינו וקבע כי נפלו פגמים בהליך קביעת התוואי, מאחר שלא שיקולים ביטחוניים הם שהנחו את המדינה, כפי שנטען מלכתחילה, אלא שיקולים של הרחבת התנחלויות והגנה על שכונות שטרם נבנו. עם זאת, תוואי זה עדיין פוגע קשות בתושבים, משאיר כ-19,000 דונם (כ-50% מאדמות הכפרים מערבית לגדר, מכפיף את התושבים למשטר ההיתרים, ונועד בעיקר לאפשר את הרחבתן של ההתנחלויות סלעית וצופין. באזור הצפוני שלו מחזיר התוואי המוצע את הכפר ג'בארה לצד הפלסטיני של הגדר ומבטל את הגדרת האזור כמרחב תפר, וכך יכולו תושבי הכפר לחזור ולנוע באופן חופשי בגדה, בלי הצורך לעבור יום-יום דרך שערים ובידוקים.

צילום: Emily Schneider

עזה: להסיר את הסגר - לתת סיכוי לחיים

ביוני 2009, במלאת שנתיים לסגר שהטילה ישראל על רצועת עזה, השיקו שמונה ארגוני זכויות אדם, ביניהם האגודה, [סרטון אינטרנטי](#) הממחיש את מציאות החיים תחת הסגר וקורא להסיר את המצור. הסרטון הועלה לאתרי שיתוף וידאו והופץ ברשתות חברתיות ובבלוגים בישראל וברחבי העולם.

בסוף מאי 2010, לאחר ההשתלטות הצבאית על משט הספינות לעזה, קראה האגודה לזכויות האזרח לחקירה עצמאית של אירועי המשט. האגודה שבה וקראה לממשלת ישראל להסיר את המצור, הפוגע באורח אנוש באוכלוסייה האזרחית בעזה.

אפליה בתקופות מעצר

שני אנשים תושבי אזור חברון מתקוטטים בתוך שטח הגדה המערבית ונעצרים. אחד מהם, יהודי תושב קרית ארבע, נחקר מיד בידי שוטר ומובא כבר למחרת בבוקר לדין בבית משפט השלום בירושלים. בית המשפט מחליט להורות על שחרורו בערבות. השני, פלסטיני תושב חברון, נעצר למשך 8 ימים תמימים לפני הבאתו בפני שופט צבאי. הוא נחקר, הלכה למעשה, רק פעם אחת במהלך תקופה זו.

חוסר שוויון משווע זה נמשך לאורך ההליכים, הננקטים נגד השניים. מעצרו של התושב הפלסטיני, אף לפני הגשת כתב האישום נגדו, ניתן להארכה לתקופות ממושכות יותר מזה של שכנו הישראלי; אין כל חובה להתחיל את משפטו בתוך 30 ימים מהגשת כתב האישום נגדו; משפטו יכול להימשך שנתיים – ללא אישור מיוחד – במקום תשעה חודשים, כאשר הוא נמצא במעצר עד תום ההליכים; וגם אם הוא קטין הוא אינו נהנה מאותו היחס המיוחד, אליו זוכים קטינים ישראלים החיים באזור.

האגודה לזכויות האזרח הגישה עתירה לבג"ץ, יחד עם ארגון יש דין והוועד הציבורי נגד עינויים, נגד **תקופות המעצר המופרזות והמפלולות החלות על פלסטינים החיים בגדה המערבית**, הפוגעות באופן חמור בזכויותיהם היסודיות של התושבים הפלסטינים: בזכותם לחירות ובזכותם להיות חופשיים ממעצר שרירותי; בזכותם להליך הוגן; בזכותם לאמצעי פיקוח הולמים להבטיח חקירה הוגנת ולמנוע עינויים, שיטות חקירה פסולות, ויחס בלתי ראוי מצד רשויות החקירה; בזכותם לכבוד; ובזכותם לשוויון. בעתירה אנו דורשים **להשוות את תקופות המעצר החלות על פלסטינים בשטחים לתקופות החלות על ישראלים החיים בשטחים.**

גם כשהתותחים רועמים: המשפט ההומניטרי הבינלאומי

תוכנית המשפט הבינלאומי ההומניטרי של האגודה לזכויות האזרח מבקשת להעלות למודעות הציבורית את המשמעויות הקשות של פגיעה באוכלוסייה אזרחית במהלך סכסוכים מזוינים, ואת החובות המוטלות על הצבא למניעת פגיעות כאלה. במסגרת התוכנית מציעה האגודה לקהלי יעד מגוונים פעילויות חינוכיות, שמטרתן להעמיק את הידע בנושא ולהעניק הזדמנות לביורר עמדות ולדיון. בין המשתתפים בפעילויות: פעילים חברתיים, סטודנטים, אנשי חינוך, מדריכים בתנועות נוער, אנשי תקשורת, חניכי שנת שירות וחניכים במכינות קדם-צבאיות. הציבור הרחב מוזמן להשתתף **במגוון אירועים ברחבי הארץ** – ימי עיון, כנסים, הרצאות, סרטים ופעילות אמנותית – המתנהלים בעברית ובערבית.

תחרות ותערוכת כרזות

הכרזה שזכתה במקום השני. עיצוב: ליזה לוריא ודורון רובינשטיין

לציון 60 שנה לחתימת ארבעת אמנת ז'נבה הפיקה האגודה לזכויות האזרח בשיתוף עיריית חולון והמרכז לאמנות דיגיטלית בחולון **תחרות כרזות בנושא המשפט ההומניטרי הבינלאומי**. בין השופטים בתחרות היו **דוד טרטקובר** - חתן פרס ישראל לעיצוב, **מיקי קרצמן** - ראש המחלקה לצילום בבצלאל ו**יוסי למל** - אמן כרזות ופרסומאי. הכרזות שנשלחו לתחרות ייצגו קשת רחבה של התייחסויות לנושא החשוב והמורכב של המתח שבין מלחמה לבין הרצון להימנע מפגיעה בחפים מפשע. הכרזות הוצגו באתר האגודה לבחירת הציבור, ובשבוע זכויות האדם בדצמבר הוענקו פרסים ליוצרים הזוכים. כל הכרזות הוצגו למשך שלושה חודשים בתערוכת חוצות ברחבי העיר חולון. התערוכה, שכותרתה "חתום, מאושר, מחייב", עוררה דיון ציבורי סוער על חופש הביטוי וזכויות האדם בישראל וזכתה לתשומת לב תקשורתית רבה. הכרזות הנבחרות הוצגו גם בכנס בינלאומי בז'נבה, במעמד ראש עיריית ז'נבה, שבו השתתפו גם נציגי האגודה.

שנה לעופרת יצוקה

בינואר 2010, לציון שנה ללחימה בעזה במבצע עופרת יצוקה, הפצנו מספר פרסומים:

- **כרוניקה של הדחקה** - מסמך הסוקר את האופן שבו התקשורת, ואיתה הציבור הישראלי, לא התמודדו עם אירועי הלחימה, עם הנתונים הקשים ועם הביקורת הנוקבת שליוותה את המבצע
- **מערך שיעור** המבוסס על המסמך, ועוסק בשאלת האחריות החברתית למוסר בעת מלחמה.
- **גיליון מיוחד של ידיעון האגודה**, המתמקד בחובתה של ישראל לחקור את האירועים שהתרחשו במהלך הלחימה.

ישראל נקייה ממוקשים

ברחבי ישראל פזורים מאות אלפי מוקשים. כבר לפני עשור התריע מבקר המדינה על המחדל, אך דבר לא נעשה, והמוקשים ממשיכים לגבות קרבנות בגוף ובנפש. **האגודה לזכויות האזרח חברה בקואליציית הארגונים למען ישראל נקייה ממוקשים**, יחד עם מרכז המועצות האזוריות וארגון Survivor Corps האמריקאי. בכך מצטרפת האגודה למשפחה ענקית של ארגונים בין-לאומיים הכוללת ארגוני זכויות אדם וארגוני אד-הוק המפנים מוקשים בשטח.

בנובמבר 2009 הצטרפה האגודה, יחד עם הקואליציה, **לקמפיין "ישראל נקייה ממוקשים"**, ומאז לוקחת חלק נכבד במאמצים לקראת **חקיקה בנושא פינוי המוקשים** שלא בשימוש ברחבי ישראל. בין היתר פנתה הקואליציה לראש הממשלה ולשר הביטחון בקריאה לפעול בהקדם לגיבוש מדיניות מוסדרת לפינוי מוקשים; הכינה מסמכי רקע בנושא; ונציגי הקואליציה השתתפו בדיון מיוחד של ועדת החוץ והביטחון בעניין וב"שולחן עגול" שנערך במכון הישראלי לדמוקרטיה.

אדם במלחמה

יזמה בין-דתית של ארגון Forum ZFD מגרמניה הוביל לשיתוף פעולה ייחודי של האגודה לזכויות האזרח עם מדרשת "עיון" בתל אביב. ביחד, פתחנו **קורס חדש בנושא אתיקה בשעת מלחמה, על פי הלכות היהדות, האסלאם, והחוק הבינלאומי**. בקורס 24 משתתפים ממקצועות שונים ורקעים מגוונים. בשמונה מפגשים, הם לומדים יחד אודות השאלות: מה קורה לזכויות האדם בשעת מלחמה, דיני מלחמה לאור ההלכה והפרשנות היהודית, דיני מלחמה בנצרות ובאסלאם, עקרונות החוק ההומניטרי, הסכסוך הישראלי-פלסטיני ומצב זכויות האדם בו ועוד. כמו כן יעלו לדיון שורה של סוגיות ומקרי מבחן אקטואליים, כגון פידיון שבויים, גדר הפרדה וחופש התנועה, עיקרון ההבחנה ועוד. את הקורס מנחה מנהל תכנית המשפט ההומניטרי הבינלאומי באגודה לזכויות האזרח, ובין המרצים אישי דת מוסלמים ויהודים.

הקורס "אדם במלחמה" הוא חלק מדיאלוג בין-דתי. הקבוצה שלומדת במדרשת "עיון" היא אחת מבין שלוש קבוצות הנפגשות במקביל – יהודית בתל-אביב, נוצרית בבית-לחם ומוסלמית ברמאללה.

הציבור מוזמן: חינוך לזכויות האדם וקשר עם הציבור

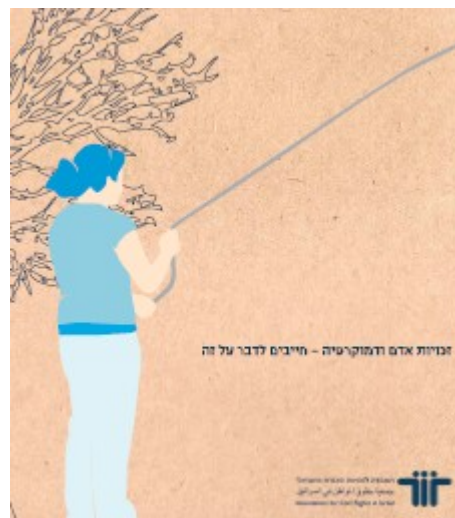
החברה הישראלית מורכבת ממגוון קבוצות, המהוות מסגרות של שיוך והזדהות אך גם משסעות ומפלגות אותה. בשנים האחרונות ניכרת עלייה ברמת האלימות בחברה הישראלית מרובת המתחים והמחלוקות, והידרדרות בשיעור התמיכה של הציבור היהודי בישראל בנורמות דמוקרטיות. בחברה כזו חיוני לפעול במרץ **לחיזוק היסודות האזרחיים-דמוקרטיים, ולהקניית התפיסה שזכויות האדם הן נחלתם של כל בני האדם**.

האגודה לזכויות האזרח פועלת להעמיק את המודעות והמחויבות של כלל החברה הישראלית לזכויות האדם. מגוון הכלים שמפעילה האגודה כוללים פעילות הסברה ודוברות, פעילות חינוכית ענפה בקרב אנשי חינוך, תלמידים ובני נוער, אנשי כוחות הביטחון, עובדים קהילתיים, פעילים חברתיים ועוד; נוכחות אקטיבית ברשת האינטרנט; הפצת דוחות ופרסומים; וכנסים, הרצאות ומפגשים בנושאי זכויות האדם, הפתוחים לקהל הרחב. נציגי האגודה משתתפים באופן תדיר בכנסים ובימי עיון בארץ ובח"ל, ומרצים על מצב זכויות האדם בישראל בתחומי פעילותם ועל פעילות האגודה. מאמץ מיוחד מושקע בהעמקת הקשר עם הציבור הערבי ועם הציבור דובר הרוסית בישראל, כדי להגביר את נגישותן של אוכלוסיות אלה למידע על זכויותיהן ולכלים שיסייעו להן לממשן.

מערכת החינוך

האגודה לזכויות האזרח פועלת במערכת החינוך העברית והערבית בהתאם לתפיסה, שעל מערכת החינוך לשמש דוגמה להתמודדות ראויה עם שונות מכל סוג. הטמעת שפת זכויות האדם בשיח הבית-ספרי, והענקת מקום מרכזי לזכויות האדם בכל תחומי הלימוד ובחיי בית הספר, מהוות בסיס לפיתוח ולהפנמה של ערכים דמוקרטיים, ובראשם תפיסה של כבוד לזכויות האדם בכלל ולזכויות של קבוצות מיעוט בפרט, ומחויבות מעשית להגנה עליהן.

בשנה האחרונה קיימה מחלקת החינוך של האגודה עשרות פעילויות במערכת החינוך העברית והערבית. **בהרצאות, בדיונים ובסדנאות** נטלו חלק אלפי אנשי ונשות חינוך, תלמידים, תלמידות ובני נוער. בדצמבר ארגנה האגודה סדרה של פאנלים בשבעה בתי ספר תיכוניים ברחבי הארץ, שבהם

נחשפו יותר מ-1,000 תלמידים למגוון סוגיות הקשורות לזכויות האדם בישראל. כמו כן קיימנו בצורת בשיתוף פעולה עם מפמ"ר האזרחות במשרד החינוך, **יום עיון למורי האזרחות הערבים**, בהשתתפות כ-150 מורים ומורות מכל בתי הספר הערבים. יום העיון כלל הרצאה בנושא חופש הביטוי ועבודה בקבוצות יחד עם נציגי האגודה על נושאים הרלבנטיים במיוחד לאוכלוסייה הערבית – תכנון ובניה והריסת בתים, גזענות בתוך החברה הערבית, חוק האזרחות ונישואי קטינות. האירוע זכה למשובים חיוביים מהמשתתפים ומאנשי חינוך.

צוות מחלקת החינוך של האגודה שוקד על **פיתוח תוכניות לימודים** המתייחסות למועדים בלוח השנה, לאירועים אקטואליים ולקהלי יעד ייחודיים. דגש מיוחד ניתן לפעילות ברשת האינטרנט, כולל שיתוף פעולה עם אתרים חינוכיים מובילים כגון אתרי מט"ח, משרד החינוך ותנועות נוער. מחלקת החינוך עוסקת גם בפעילות מול גורמים בכירים במערכת החינוך, במטרה להעמיק את מחויבותה לנושא זכויות האדם.

זכויות האדם – לא רק על הנייר

מחלקת החינוך של האגודה פיתחה עבור מורות/ים ומדריכות/ים תוכנית העמקה ייחודית בנושא זכויות האדם. שם התוכנית הוא "**זכויות האדם – לא רק על הנייר**", ומשמעותו כפולה: ראשית, דגש על טכניקות למידה שונות, לא רק עם עט ונייר, אלא בסיוע אמצעי המחשה רבים, כגון כרזות, מצגות וסרטונים, ובמגוון של דרכי הוראה ומתודות; ושנית, הפיכת זכויות האדם מעוד נושא בתוכנית הלימודים, לסוגיה רלוונטית לחיי התלמידים בהווה וכאזרחים בוגרים לעתיד. מערכי השיעור של האגודה בנושאים חופש הביטוי, הזכות לשוויון והזכות לפרטיות אושרו על ידי מפמ"ר אזרחות במשרד החינוך לתוכנית העמקה באזרחות לכיתות ט'.

ילדים מציינים זכויות אדם

זו השנה השמינית מקיימת האגודה את **פרויקט "ילדים מציינים זכויות אדם"** במערכת החינוך הערבית. הפרויקט כולל עבודה חינוכית מתמשכת עם מורים, מתחילת שנת הלימודים, בנושא חינוך לזכויות אדם באמצעות אמנות. בהמשך עובדים המורים עם התלמידים על יצירות בנושא זכויות האדם, בסיוע ההדרכה שהם מקבלים מהאגודה, והפעילות מגיעה לשיא בשבוע זכויות האדם בדצמבר: כל בית ספר מקיים פעילויות מיוחדות לתלמידים, להורים ולקהילה, ומציג ציורים שציירו הילדים בנושאי זכויות האדם. השנה השתתפו בפרויקט כ-500 תלמידים מ-17 בתי ספר ערביים מכל רחבי הארץ. מתוך הציורים נבחרו 37 ציורים (כמספר שנותיה של האגודה) שהוצגו בתערוכה הארצית, ומתוכם נבחרו הזוכים.

פתיחת התערוכה הארצית צוינה באירוע חגיגי ומרגש שהתקיים **בסחנין** במסגרת אירועי שבוע זכויות האדם בדצמבר 2009. את אולם האירוע גדשו כ-350 אישה ואיש – תלמידים, מורים, מנהלי בי ספר ומחלקות חינוך ברשויות מקומיות, אמנים, בני משפחה והציבור הרחב. האירוע זכה לסיקור חסר תקדים של אמצעי התקשורת בערבית. נוסף על הצגת התערוכה בבתי הספר, הוצגה השנה תערוכת ציורי הילדים לראשונה ב"סטודיו זיגוטה" בתל אביב, במהלך 3 ערבים של אירועי תרבות בנושא אור ובערה שהתקיימו בחנוכה.

פרויקט "ילדים מציינים זכויות אדם" הוא **הגדול ביותר מבין תוכניות החינוך לזכויות האדם המופעלות במערכת החינוך הערבית**, והוא זוכה להצלחה רבה בקרב המורים/ות והתלמידים/ות. האגודה מתכננת להרחיב את הפרויקט לבתי ספר ערביים נוספים ולמערכת החינוך העברית.

הדור הבא

האגודה רואה חשיבות רבה **בעבודה חינוכית עם צעירים ובני נוער**, כבעלי השפעה על פני החברה הישראלית כיום ובעתיד. מטרת הפעילות החינוכית עם קבוצות נוער שונות ברחבי הארץ היא לעורר שיח זכויות אדם בקרב בני נוער בישראל, לאפשר להם לשלב את תפיסת זכויות האדם בתודעתם המתגבשת, ולהעניק להם הזדמנות לפתח חשיבה ביקורתית ולהתבונן על המציאות מתוך נקודות מבט שונות.

במחצית הראשונה של 2010 התקיים פרויקט בשם "צעירים מתחברים ליפו" עם המכינה הקדם צבאית של תל"ם - התנועה ליהדות מתקדמת, השוכנת בעיר יפו. כל 45 חניכי המכינה השתתפו בסדנאות של זכויות אדם במשך חמישה חודשים. התוכנית היתה בסימן חינוך לזכויות אדם בעיר יפו, ונועדה לסייע לחניכים לחבר את העשייה ההתנדבותית שלהם בעיר לסוגיות רחבות יותר של הפרת זכויות אדם ואי שוויון. החניכים זכו בהזדמנות לאתגר את החשיבה המקובלת על שיח זכויות האדם, לסגל לעצמם זווית ראייה של זכויות אדם ביחס לתופעות הסובבות אותם, ובעיקר זכו בהזדמנות לחשיבה מורכבת על תפקידים במציאות זו.

לאור הצלחת הפרויקט, בשנה הקרובה תורחב הסדנא לפרויקט שנתי, שיכלול גם פרויקטים שייזמו החניכים בעיר.

זו השנה השנייה שהתקיימו סדנאות שנתיות של זכויות אדם לבני ובנות שנת שירות של עמותת אלון, עמותה שפעלה למען צדק חברתי בקרב שכבות מוחלשות. בתוכנית השתתפו כ- 60 נערות ונערים שפעלו בחמש קומנות - בבאר-שבע, לוד, בת-ים, חדרה וחצור. התוכנית נועדה לסייע להם להתחבר לנושא זכויות האדם באופן אישי, באמצעות דיון בסוגיות אקטואליות של הפרת זכויות.

במהלך שנת 2009 קיימה מחלקת החינוך של האגודה פרויקט משותף עם נוע"ם - תנועת נוער מסורתית. בפרויקט השתתפו כל רכזי התנועה של קבוצות התיכונים בסדנאות על זכויות האדם, שעסקו בנושאי שוויון ואפליה בישראל, זכויות המיעוט הערבי, זכויות נשים, חופש הדת והחופש מדת, ועוד. ייחודיות התוכנית היתה בשילוב בין שיח יהודי לשיח זכויות, ובכך שהיא אפשרה למשתתפים להיחשף לנושא זכויות אדם דרך עולם היהדות המוכר להם. החומרים והתכנים של הפרויקט הפכו לחוברת שתשמש את מדריכי התנועה גם בשנים הבאות.

פעילויות נוספות בתחום שהתקיימו השנה היו סדנה יומית לסטודנטיות אתיופיות מגשרות לגיל הרך במסגרת שיתוף פעולה עם מכון ונציה לרב תרבותיות, הכשרת צוות הדרכת נוער של המרכז לחינוך הומאניסטי בלוחמי הגטאות בנושא חופש הביטוי, וסדנאות בנושא אפליה מגדרית בישראל לבני נוער, במסגרת תוכנית אזרחות פעילה של מט"ח (המכון לטכנולוגיה חינוכית).

פיתוח משאבים וקשרי קהילה בישראל

בשנה החולפת הגברנו את מאמצינו להרחבת מעגלי התמיכה באגודה, לרבות גיוס חברות וחברים חדשים. בין השאר הפקנו קמפיין פלאש – "מזמינים אתכם לזוז", שהופץ באינטרנט; את השיר המלווה את הקמפיין תרמה להקת הדג נחש. האגודה שומרת על קשר שוטף עם החברים/ות באמצעות עדכונים במייל והזמנה לאירועים.

אגודת הידידים של האגודה – "ידידים לזכויות האדם" – ממשיכה לפעול ולהתרחב. בספטמבר 2009 התקיים בנווה צדק תל אביב המפגש השנתי של ידידי האגודה ותומכיה, בהשתתפות סמי מיכאל, נשיא האגודה. בין השאר נהנו הנוכחים מהופעה קצרה של הזמרת רונה קינן, שהופיעה בהתנדבות. בדצמבר התקיים לראשונה חוג בית שמטרתו גיוס תומכים וידידים מקרב האוכלוסייה הערבית בישראל; המפגש התקיים בטמרה, בנוכחות מנכ"ל האגודה. בחודש יוני 2010 נערך קונצרט התרמה של אגודת הידידים, תחת הכותרת "ערב של מוסיקה וזכויות אדם". הפסנתרן רומן אברמוביץ', חתן פרס רובינשטיין, אחד הפסנתרנים הישראלים המוכשרים ביותר כיום ובעל קריירה בינלאומית מרשימה, הפליא לנגן ברהמס ושופן.

אנו מבקשים להודות מקרב לב לכל הידידות והידידים שסייעו, לקחו חלק ותרמו מכישוריהם ומקשריהם לטובת פעילות האגודה.

הקו החם לפניות הציבור

כ-20 מתנדבות ומתנדבים בשלושת משרדי האגודה – בירושלים, בתל אביב ובחיפה – מאיישים את הקו החם ומספקים מענה לפניות הציבור חמישה ימים בשבוע, בעברית, ערבית רוסית ואנגלית. בשנה החולפת הגיעו לקו החם אלפי פניות, רובן בטלפון או דרך אתר

צילום: Mirah Curzer

האגודה. כמו בשנים הקודמות, הנושאים המובילים היו בעיות מול משרד הפנים וזכויות עובדים ומובטלים. עוד בלטה תלונות נגד כוחות הביטחון, ופניות בנושאי הזכות לדירור, פגיעה בפרטיות והפרת הזכות לשוויון.

בחודש ינואר 2010 העניקה האגודה את "**אות ההתנדבות**" לשנת 2009 ל-9 מתנדבות ומתנדבים, המתמידים בהתנדבותם/ן בקו החם מעל לשלוש שנים – חלקם אפילו זו השנה השביעית והשמינית. האות ניתן לצפורה **בנאי**, **יעל בן-יהודה**, **חיה גלאי**, **חווה זיינפלד**, **יפה יהודאי**, **נינה סלבסט**, **אתי קני**, **דוד שמגר** ו**אברהם ששון** – עבור התנדבות במוקד פניות הציבור של האגודה במשך שנים רבות, במסירות רבה וברגישות עמוקה, תוך טיפול בנושאים סבוכים ומורכבים; בגין הטיפול המקצועי והשליטה היסודית במידע רב, במגוון תחומים; בגין המעורבות העמוקה בחיי האגודה ובענייניהם של אלפי פונים; ובגין התושייה שגילו במציאת פתרונות עבורם. האות הוענק למתנדבות/ים בטקס מרגש במעמד מנכ"ל האגודה ויו"ר הנהלת האגודה.

יום זכויות האדם הבינלאומי בכנסת

לציון יום זכויות האדם הבינלאומי התקיימו בכנסת מספר אירועים שיזמה האגודה לזכויות האזרח: **ישיבת מליאה מיוחדת** בחסות יו"ר הכנסת, **דיננים בוועדות הכנסת** בנושאי זכויות אדם **וכנס שכותרתו: "זכויות אדם - תנאי למדינה דמוקרטית ולחברה צודקת"**. את הכנס פתח יו"ר הכנסת, והאולם היה מלא מפה לפה בעובדות/ים ובפעילות/ים של ארגוני החברה האזרחית, בתלמידי תיכון ובסטודנטים למשפטים. התקיימו שלושה פאנלים שעסקו בהתניית זכויות בתחומי הבריאות, הרווחה וחופש הביטוי.

תקשורת

צוות הדוברות של האגודה לזכויות האזרח מקיים פעילות אינטנסיבית מול התקשורת הישראלית – בעברית, בערבית וברוסית, ומול התקשורת הזרה, כדי להבטיח שסוגיות הנוגעות לזכויות האדם בישראל יגיעו לסדר היום הציבורי. פעילות זו כוללת **כתיבה והפצה של הודעות לעיתונות**; שליחת מסרים, עדכונים ותגובות על אירועים אקטואליים לעיתונאים; העברת חומר ומידע בנושאים שונים; פיתוח קשרים מעמיקים וארוכי טווח עם כלי תקשורת מובילים; **וייזום של כתבות עומק** באמצעות תדרוך אישי ומעמיק של עיתונאים ועריכת סיורים לאנשי

תקשורת. עובדי/ות האגודה וחברי/ות הנהלתה **מופיעים באופן תדיר בתקשורת**, ומפרסמים **מאמרי דעה** בעיתונות הכתובה ובאינטרנט בארץ ובעולם. פעילות האגודה נחשפת בתקשורת הכתובה והאלקטרונית כמעט יום-יום. שיתוף הפעולה עם התקשורת מסייע **להעלות לסדר היום הציבורי נושאים שונים**, ולעיתים גם לפתור בעיות פרטניות של פונים שהאגודה מטפלת בעניינם.

האגודה ברשת

האגודה לזכויות האזרח משקיעה מאמץ מיוחד בשמירה על **קשר עם קהילת הגולשים באינטרנט**. אתר ה**אינטרנט** של האגודה, בעברית, ערבית ואנגלית, וחשבון ה**טוויטר** **בעברית** ו**באנגלית**, מתעדכנים באופן שוטף. **קבוצת האגודה בפייסבוק** גדלה בהתמדה, ומונה מעל 3,600 חברים. ה**ידיעונים** האלקטרוניים של האגודה, גם הם בשלוש השפות, מופצים בקביעות לאלפי מנויים. מספר **בלוגים** שמפרסמים עובדי/ות האגודה מתעדכנים בקביעות. בשנה האחרונה הרחבנו את השימוש ב**אתרי-משנה** המוקדשים לקמפיינים ספציפיים או משמשים קואליציות שבהן פעילה האגודה. כך, לקראת מצעד זכויות האדם הראשון שנערך בדצמבר 2009 הפעלנו בלוג תחת הכותרת "**איך מצבי?**", שבו עדכנו על ההכנות למצעד ואירחנו כותבים מארגונים אחרים; האגודה שותפה פעילה ב**בלוג הקואליציה לקידום דירור בהישג יד**; ולאחרונה פתחנו ב**קמפיין אינטרנטי** ראשון מסוגו, "**פעולה אחת ביום**", המציע לגולשים מרחב חדש של פעולה אזרחית ודמוקרטית ברשת.

הנהלה, צוות ומתנדבים

נשיא האגודה: סמי מיכאל

הנהלה

עו"ד דורי ספיבק (יו"ר), ד"ר תאבת אבו ראס, ד"ר האלה אספניולי (עד 8/09), ד"ר מיכאל בירנהק, ד"ר ניסים מזרחי, ד"ר עאדל מנאע, ענת סרגוסטי, עו"ד יפעת עובדיה (עד 4/10), עו"ד דורי פינטו (עד 4.10), הרב בני פרל, עו"ד עמרי קאופמן (עד 8/09), שרה קרמר (עד 8/09), ד"ר אדריאנה קמפ, ד"ר גילה שטופלר, אורנה שם טוב, עו"ד גלעד שר.

ועדת ביקורת: עו"ד ג'רמי בנימין, יואב בר (עד 8/09), אהרון הירש, עו"ד ישי שנידור.

צוות

חגי אלעד – מנכ"ל
עו"ד דן יקר – יועץ משפטי

צוות ציבורי

גילי רעי – סמנכ"לית ומנהלת פעילות ציבורית
יעל אלבי – בת שירות לאומי
עו"ד דבי גילד-חיו – מקדמת מדיניות וחקיקה
טל דהן – מנהלת מרכז המידע
מלאני טקפמן – רכזת תקשורת חוץ
אלאא יוסף – רכזת פעילות ותקשורת באוכלוסייה הערבית
נרית מוסקוביץ – דוברת
סמדר סרנה – רכזת תמיכה ציבורית ופיתוח משאבים בישראל
ולדיק קרסקין – רכז פעילות ותקשורת באוכלוסייה הרוסית

מחלקה לזכויות אזרחיות ופוליטיות

עו"ד דנה אלכסנדר – מנהלת (ומנהלת המחלקה המשפטית)
עו"ד לילה מרגלית – ראש תחום זכויות בפלילים
עו"ד אבנר פינצ'וק – ראש תחום פרטיות ומידע
עו"ד מיכל פינצ'וק – ראש תחום פגיעה בזכויות כתוצאה ממהלכי הפרטה
עו"ד עודד פלר – ראש תחום הגירה ומעמד

מחלקה לזכויות המיעוט הערבי

עו"ד עאוני בנא – מנהל
עו"ד ראוויה אבורביעה
עו"ד גיל גן-מור – ראש תחום זכויות הבדואים
אליף סבאג – עובד שטח

מחלקת זכויות חברתיות-כלכליות

עו"ד טלי ניר – מנהלת
רמי אדוט – ראש תחום הזכות לבריאות
עו"ד גיל גן-מור – ראש תחום הזכות לדירה
עו"ד אשרת מימון – ראש תחום זכויות מובטלים

מחלקת זכויות האדם בשטחים הכבושים

עו"ד לימור יהודה – מנהלת
יפית ג'מילה ביסו – עובדת שטח
עו"ד נסראת דקואר – זכויות האדם בשטחים הכבושים
אהוד עוזיאל – מנהל פרויקט זכויות האדם בעתות מלחמה
פיראס עלמי – רכז פניות ציבור (עד 2/10)
רונית פייסו – מנהלת פרויקט זכויות האדם בעתות מלחמה (עד 12/09)
נועה קאופמן – רכזת פרויקט פעולה אחת ביום

פרויקט זכויות האדם בירושלים המזרחית

עו"ד טלי ניר – מנהלת
רונית סלע – דוברת
עו"ד נסרין עליאן
עו"ד קרן צפריר
מחמוד קרעין – עובד שטח

מחלקת חינוך לזכויות אדם

שרף חסאן – מנהל
חולוד אידריס – רכזת חינוך ערבי
לילך בר – רכזת קהלי יעד
סלאם דיאב – רכז פרויקט ילדים מצעירים זכויות אדם
קארין זאוי-לוינשטיין – רכזת פעילות בירוחם
נידאא חלילה-ח'טיב – רכזת פרויקט ילדים מצעירים זכויות אדם, רכזת חינוך ערבי (עד 3/10)
סלמאן נסר – רכז חינוך ערבי (עד 7/09)
רוז עאמר – רכזת פעילות בכפר קאסם
נגה עיני אלחדף – רכזת נוער
עודד ציפורי – רכז חינוך עברי

פניות הציבור

הדר נמיר – מנהלת
רמי אדוט – רכז
אליף סבאג – רכז

מנהלה

ויקטור לדרפרב – מנהל כספים
נעמה ידגר – מנהלת אדמיניסטרטיבית
מהא אבו-עאסי – מנהלת משרד, חיפה
שרית אליה – משרד, ירושלים
אורי אלכסנדר – מחשוב ומערכות מידע
עפרה טלקר – מנהלת משרד, תל אביב
רון עובדיה – שליח, ירושלים
אורית רוזובסקי – מזכירות, ירושלים

מחלקה לפיתוח משאבים ופעילות בינלאומית

גילה אורקין – מנהלת (עד 10/09)
ליבי לנקינסקי פרידלנדר – מנהלת
מלאני טקפמן – פיתוח משאבים
יעל מייזל – פיתוח משאבים
רונית סלע – פיתוח משאבים (עד 9/09)

מתמחות

אסאלה אגבאריה
נורה אשקר (עד 2/10)
משכית בנדל (עד 2/10)
אן סוצ'יו
מיכל פומרנץ (עד 2/10)

מנחות/ים במחלקת חינוך ובתוכנית המשפט ההומניטרי הבינלאומי:

מוניר אבו-עראר, ורדית אבידן, אורנה אטלס, איילת גונדר, יעל דויד, אבינעם דורון, שלי הופמן, מיכל הרט, לובנה זחלאו-חמאד, נאדר חג'אזי, נידאא חליליה-חטיב, יונתן יקר, גיל כהן-גל, עאבד אלקאדר כנאענה, סלמאן נאסר, תמי קצביאן, וויאן רביע, שרון רזון.

מתנדבות/ים

פעילותה הענפה של האגודה לזכויות האזרח לא היתה מתאפשרת ללא עזרתם של עשרות מתנדבות ומתנדבים מסורים, שחלקם מלווים את האגודה כבר שנים ארוכות. אנו אסירי תודה למתנדבות/ים שפעלו במסגרת האגודה בשנה החולפת – בצוות פניות הציבור, במחלקה המשפטית, במחלקה לפעילות בין-לאומית ובתחומים רבים נוספים:

עו"ד יונה לרמן	עו"ד ענבר אברמוביץ
חנה מוסקוביץ' (Hannah Moscovitz)	רואן אג'באריה
פדל מורה (דרך מרכז מינרבה לזכויות האדם)	ורדה אורן
עו"ד עילית מידן	נאדיה אסדי
ניצן מנג'ם	עו"ד עופר אקשטיין
דניאל מקינטוש (Daniel Mackintosh)	עו"ד הלל ארצי
יהודית מרקס	שלומית בורשטיין
שרלוט נדקורוה (Charlotte Ndakorerwa)	יאסמין בכריה
עו"ד עינת סופר	קולין בלפלר (Coline Bellefleur)
אולגה סטטלנד	צפורה בנאי
אלון סימון	שלומית ברוש
ערין ספדי	עו"ד בועז ברזילי
רמי ספקטור	עו"ד אסנת ברטור
סאלח עבאס	וויאן ברסקי
אופיר עומר	רייצ'ל גודמן-דיוויס (Rachel Goodman-Davis)
תומר עזרא (דרך תוכנית לנדא לפעילי ציבור באוניברסיטה העברית)	חיה גלאי
אלון פדן	ניר גפנר
דניאל פיריש (Daniel Purisch)	מירי גרוס
ליז פריד (Elizabeth (Liz) Freed)	עו"ד רחלה הראל
עו"ד יונתן צבי	רחל הרצוג
גה צימרינג	טליה ואיש
אתי קני	אשלי ווקר (Ashley Walker)
מייקל רוזנשר (Michael Rozensher)	אהרון ונר (Aaron Wenner)
עו"ד גד רונן	רים חאג'עלי
עמירם רונן	סיהאם חאמד
סקוט רטנר (Scott Ratner)	פאדי ח'ורי
שלומית שטיין	רוני חסיס
עו"ד רם שכטר	עו"ד מיכאל טירר
דוד שמגר	יפה יהודאי
עו"ד דותן שני	עו"ד יעל כץ מסטבאום
אמילי שניידר (Emily Schneider)	עו"ד מורן כרמון
מאירה שר	אדם לוין-ארדי
אברהם ששון	דויד לחמיש
	אורנה לנדמן

זוכרים את עדינה דורפמן

ביולי 2009 נפטרה עדינה דורפמן, מתנדבת ותיקה של האגודה. עדינה, בת 88 במותה, עלתה לישראל מארצות הברית. כאן גידלה שלוש בנות ועבדה כספרנית בכירה בספריה למשפטים באוניברסיטה העברית. לאחר פרישתה לגמלאות בשנת 1982 החלה עדינה לעבוד בהתנדבות בספריית האגודה לזכויות האזרח, וניהלה אותה במשך כעשרים שנה. פעמיים בשבוע, בכל מזג אויר, התייצבה עדינה על-הבוקר במשרדי האגודה בירושלים (בדרך כלל עם חברתה, שני קולקה ז"ל). כספרנית מקצועית פיתחה שיטת מיון מיוחדת לספריה, ויצרה קודים חדשים למגוון הנושאים הייחודיים לאגודה. עדינה איתרה בקטלוגים פרסומים שבלעדיה לא היינו יודעים על קיומם, רכשה ספרים, קיטלגה וכירטסה, וכל זה כשהיא חמושה בעיפרון, בכרטיסיות, בהמון ידע וסבלנות ולא פחות מכך – במסירות עצומה לזכויות האדם ולאגודה. נזכור אותה בחיבה ובתודה.

